

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра прикладної лінгвістики

«Допущена до захисту»

Завідувач кафедри

 Ніна Філіппова

«26» червня 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему:

**СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ
САМОСТІНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: “ ОСОБЛИВОСТІ
РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ХУДОЖНЬОЇ КОНЦЕПТОСФЕРИ У РОМАНІ
БРЕМА СТОКЕРА “ДРАКУЛА””»**

Виконав: студент групи 4721

Спеціальності 035 Філологія,
спеціалізації 035.10 «Прикладна
лінгвістика»

Підпис

Чеботар Анни Юріївни
ІПБ

Керівник роботи:

канд. філол. наук, доц.

Підпис

Данильчук Ольга Михайлівна
ІПБ

Миколаїв – 2025 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
Філологічний факультет**

Кафедра прикладної лінгвістики

Спеціальність 035 «Філологія» спеціалізація 035.10 «Прикладна лінгвістика»

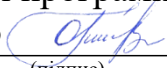
Галузі знань 03 Гуманітарні науки

Освітня програма ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

О. В. Гогоренко
(підпис)

«26» червня 2025 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»**

Студентці Чеботар Анни Юрївни

(Прізвище, ім'я, по батькові)

- 1. Тема роботи:** Створення електронного посібника для самостійної роботи студентів: "Особливості репрезентації художньої концептосфери в романі Б. Стокера "Дракула""

Керівник роботи к.філ.н, доц. Данильчук О.М.

Затверджені наказом ректора № 242-УЧ від 28.02.2025

- 2. Термін подання роботи:** 17.06.2025 р.

- 3. Вихідні дані по роботі:** створення електронного посібника для самостійної роботи студентів на вказану вище тему.

- 4. Перелік питань, що підлягають розробці** (найменування розділів)

1. Концепт як основна одиниця дослідження в когнітивно-дискурсивній парадигмі мови. 2 Особливості репрезентації художньої концептосфери Б.Стокера. 3. Створення електронної версії навчального посібника на вказану вище тему.

- 5. Перелік презентаційних матеріалів** Презентаційний файл PowerPoint для виступу на захисті дипломної роботи.

- 6. Консультанти розділів роботи**

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 12.09.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

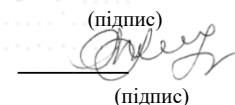
Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір і теми випускної кваліфікаційної роботи, укладання бібліографії за обраною темою; опрацювання наукової і навчальної літератури за обраною темою	до 30.09.2024 р.	+
2.	Укладання плану-проспекту роботи.	до 15.10.2024 р.	+
3.	Збирання, аналіз, систематизація фактичного матеріалу до досліджуваної теми	до 31.10.2024 р.	+
4.	Написання тексту «Вступу»	до 11.11.2024 р.	+
5.	Написання тексту 1 розділу	до 30.11.2024 р.	+
6.	Написання тексту 2 розділу	до 29.02.2025 р.	+
7.	Написання тексту 3 розділу і загальних «Висновків»	до 29.03.2025 р.	+
8.	Подання чернетки повного тексту роботи керівникові. Доопрацювання тексту роботи згідно з зауваженнями керівника	до 20.04.2025 р.	+
9.	Попередній захист випускної кваліфікаційної роботи	29.05.2025 р.	+
10.	Доопрацювання повного тексту, подання оформленої за чинними вимогами випускної кваліфікаційної роботи на кафедру прикладної лінгвістики	10.06.2025 р.	+
11.	Отримання відгуку керівника	14.06.2025 р.	+
12.	Отримання рецензії	17.06.2025 р.	+
13.	Подання повного пакету документів, що супроводжують дипломну роботу	17.06.2025 р.	+
14.	Отримання допуску випускної кваліфікаційної роботи до захисту	18.06.2025 р.	+

Студент

 Чеботар А.Ю

(підпис)

Керівник роботи

(підпис)

(ПІБ)

к.ф.н., доц. Данильчук О.М.

(ПІБ)

**Створення електронного посібника для самостійної роботи:
«Особливості репрезентації художньої концептосфери в романі Б.
Стокера "ДРАКУЛА"»**

Анотація.

Ця робота досліджує концептосферу як спосіб відкрити глибший сенс, що стоїть за твором «Дракулою» Брема Стокера. Основні мовні засоби, використані автором, були спрямовані на конструювання концептів власне готичної літератури, зокрема концептів *FEAR* (СТРАХ), *DEATH* (СМЕРТЬ), *IMMORTALITY* (БЕЗСМЕРТЯ), *POWER* (ВЛАДА), *OTHERNESS* (ІНШІСТЬ). Крім того, розглядаються зв'язки між іншими ключовими поняттями, які зустрічаються в роботі. Також представлено створення та наповнення електронного посібника для самостійної роботи студентів.

Ключові слова: концепт; концептосфера; готична література; самостійна робота; електронний посібник, Б. Стокер, Дракула.

**Creation of an electronic manual for independent work of students
on the topic: “The peculiarities of the representation of the artistic
conceptual sphere of Bram Stoker's novel "DRACULA"”**

Abstract.

This work explores the conceptual sphere of the novel as a way to discover the deeper meaning behind Bram Stoker's Dracula. The main linguistic means used by the author were aimed at constructing the concepts of Gothic literature itself, in particular the concepts of *FEAR*, *DEATH* and *IMMORTALITY*, *POWER*, *OTHERNESS*. In addition, the connections between other key concepts encountered in the work are examined. The creation and content of an electronic manual for independent work of students is also presented.

Keywords: concept; concept sphere; gothic literature; independent work; electronic manual, B. Stoker, Dracula.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ В ЛІТЕРАТУРІ	7
1.1. Поняття художньої концептосфери: теоретичний огляд.....	7
1.2. Методи дослідження концептосфери у літературних творах.	9
РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЯ КОНЦЕПТОСФЕРА РОМАНУ Б. СТОКЕРА «ДРАКУЛА».....	19
2.1. Історія формування готичної літератури	19
2.1.1 Значення творчості Б. Стокера у розвитку	21
готичної літератури	21
2.1.2 Особливості готичної літератури як контекст.....	23
Для дослідження концептів	23
2.2. Художня концептосфера роману "Дракула". Аналіз основних концептів у романі	28
2.2.1. Концепт <i>FEAR</i> (СТРАХ) як структуроутворюючий концепт у прозі Б. Стокера	28
2.2.2 Концепт <i>DEATH</i> (СМЕРТЬ) та <i>IMMORTALITY</i> (БЕЗСМЕРТЯ) у прозі автора	31
2.2.3 Концепт <i>POWER</i> (ВЛАДИ) у прозі письменника	33
2.2.4 Концепт <i>OTHERNESS</i> (ІНШІСТЬ) у прозі Б. Стокера.....	37
2.3 Засоби репрезентації цих концептів	39
РОЗДІЛ 3. СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	44
3.1. Принципи розробки електронних навчальних посібників	46
3.2. Структура посібника	48
3.3. Технічні аспекти створення посібника: вибір платформи та інструментів.....	51
3.4. Впровадження електронного посібника.....	53
В навчальний процес	53
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	58
Додатки	65

ВСТУП

Навчання новому завжди було пріоритетом людства. Зараз ми маємо багато можливостей для вивчення будь-якої сфери, адже світ розвивається і дедалі частіше і більше з'являється нові думки і терміни. Різноманітні форми дослідження стали невід'ємною частиною будь-якого навчання. Світ не стоїть на місці, тому ми можемо знайти мільйони нових статей та видань. Наразі існує незліченна кількість предметів для аналізу проблем. Саме це є невід'ємною частиною людського прогресу. Тому як на сьогоднішній день, так і на всі подальші роки є і буде актуальним вивчення і знаходження нових рішень та підходів до проблем минулого і майбутнього. Тому дуже важливо знаходити нові підходи й практики аналізу, що сприятимуть пошуку ефективних рішень.

Не відстає від цієї тенденції і література. Література і літературні праці є необмеженим джерелом для різноманітного дослідження. Існує безліч творів, які можна ретельно аналізувати, знаходячи нове і шукати ту саму суть і цінність. Особливо це підходить таким неоднозначним для багатьох жанрів, таких як хоррор. Низка критиків цей жанр незначним і безкорисним і має думку, що такий жанр немає сенсу досліджувати і вивчати. Таке упередження властиве деяким дослідникам, як наприклад, дослідникам популярної культури, таким як Теодор Адорно та Макс Горкхаймер, що у своїй праці «Діалектика Просвітництва» пропагували популярну культуру як інструмент стандартизації та маніпуляції, де жанр жахів часто відіграв роль носія поверхневих емоцій, які блокували критичне мислення. У цьому контексті хоррор вважається «низькою» культурною формою, що виключає навіть примітивні реакції на страх, тривогу та огиду.

Проте з другої половини ХХ століття ситуація змінилася. У дослідженнях Девіда Пантера («Література терору») і Ноеля Керролла («Філософія терору») жах набув статусу повноцінного об'єкта філософського, літературного та культурного аналізу. Девід Пантер вважає, що готична традиція є відображенням колективних занепокоєнь і фобій, які змінюються залежно від соціального контексту. Він показує, що літературна тривога – це не просто емоція, а інструмент для вираження психологічної, політичної та культурної напруги.

Ноель Керролл, у свою чергу, стверджує, що хорорний жанр є зв'язним способом, аналогічним емоційній реакції, але також вимагає аналітичного розуміння механізмів жаху. Його підхід дозволяє нам відчутти жах як простір для філософських роздумів про людську природу, страх перед іншим, тіло, смерть і трансформацію. Однак, на мою думку, цей недооцінений жанр завжди потребує детального розгляду та глибшого занурення в біографію авторів.

Твір «Дракула» (англ. Dracula) є одним з класичних загальновідомих творів, який знає кожна друга людина. Саме з цим твором буде пов'язана робота, яка містить в собі мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, завдання і є доволі актуальною темою станом на зараз.

Актуальність теми. Актуальність теми полягає в потребі систематизації, віртуалізації знань інформації для навчання. Тобто через стрімкий науковий прогрес і більш активний спосіб життя у студентів і потребу мати дистанційний онлайн ресурс, що дозволяє вивчати матеріал вдома, на вулиці, на роботі, на онлайн або оффлайн заняттях. Також ця тема є й донині досить актуальною, адже персонажі, вчасності ключовий персонаж Граф Дракула є прототипом багатьох різних інших персонажів. Тобто цей твір має величезний вплив на культуру минулого, теперішнього і майбутнього. Мало хто насправді знає, звідки ми зараз маємо, так звані, стереотипи і кліше пов'язані з тематикою вампіризмом і атрибутикою

вампірів. Але насправді всі ці тенденції задав саме Абрахам(Брем) Стокер. Незважаючи на те, що твір є 1897 року видання, тобто кінець XIX століття, він досі задає стандарти до фільмів, серіалів і нових друкованих видань.

Теми тексту є актуальними через порушені питання, що є нагальним для людини у всі часи. Якщо точніше, то маються основні концепти—концептів *FEAR* (СТРАХ), *DEATH* (СМЕРТЬ та *IMMORTALITY* (БЕЗСМЕРТЯ), *POWER* (ВЛАДА) *OTHERNESS* (ІНШІСТЬ) .І загалом, автор є засновником жанру, який існує до сих пір.

Об'єкт дослідження. Об'єкт – це явище або процес, який формулює проблему, яка дає можливість і потребу у вивченні і дослідженні. Іншими словами, об'єктом є те, що досліджується. Це поняття є більш ширшим, тобто це загальна сфера для наукового пізнання. Об'єктом нашого дослідження виступає роман Брема Стокера “Дракула”, який є важливим твором тогочасного і сучасного мистецтва і є готичним і вікторіанським твором.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є конкретний аспект об'єкту, зв'язки об'єкту, безпосередній матеріал для вивчення. Іншими словами, предметом є те, що безпосередньо має в собі науково дослідницьку діяльність. Це поняття є більш конкретизованим, адже вивчає конкретні аспекти й властивості об'єкта. Предметом дослідження є мовні засоби реалізації концептосфери в романі Б. Стокера “Дракула”.

Мета дослідження. Мета –це те глобальне вивчення того, що ми маємо дослідити в бакалаврській роботі. Інше кажучи, мета дослідження полягає в тому що ми хочемо отримати в кінцевому підсумку. Метою дослідження є створення електронного посібника для самостійної роботи студентів. Тобто метою нашого дослідження є узагальнення наших результатів дослідження у рамках художньої концептосфери в один прикладний матеріал – електронний посібник, зосереджений на матеріалі з аналізу концептів у творчості Брема Стокера.

Для того щоб нам досягти будь-якої поставленої мети, а зокрема нашої, яка є в дослідженні літератури та концептосфери, ми маємо поставити певні конкретизовані завдання.

Завдання дослідження:

1. Теоретично обґрунтувати поняття художньої концептосфери шляхом аналізу наукових підходів до визначення концептів у літературі.
2. Проаналізувати ключові концепти роману «Дракула», їхнє значення та функціонування у творі.
3. Дослідити тематику, проблематику та художні особливості творчості Брема Стокера.
4. Розробити електронний посібник для самостійного вивчення концептосфери роману письменника «Дракула».

Саме ці завдання, допоможуть досягти поставленої мети, дійти до успіху у написанні, вивченні теми концептосфери твору “Дракула” і комплексно розкрити дослідження у вигляді електронного навчального посібника. Заглиблення у вивчення роману Брема Стокера, а точніше дослідження концептосфери і основних концептів твору. *FEAR (СТРАХ)*, *DEATH (СМЕРТЬ та IMMORTALITY (БЕЗСМЕРТЯ)* *POWER (ВЛАДА)* *OTHERNESS (ІНШІСТЬ)* – це ті ключові концепти що сприяють формування цілісної концептосфери твору, яку за весь час дослідження ми маємо проаналізувати особливості і вплив. Також окрім аналізу концептосфери, ми маємо на меті більш детальний розгляд твору “Дракула” як готичний горрор вікторіанської Англії для детального і ефективного пізнання концептів і тогочасного суспільства. Також, обираючи цю тему, моя мета полягала не лише в тому, щоб більше дізнатися про самого автора Брема Стокера, а ще й поринути у концептуальний світ тогочасного суспільства через твір автор.

Методи дослідження. Метод – це спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільства, це сукупність прийомів чи операцій

практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання. Вибір конкретних методів зумовлений метою та завданнями дослідження й характером фактичного матеріалу. Правильно обраний метод значною мірою визначає результативність дослідження, тож студент обов'язково радиться з науковим керівником щодо доцільності використання відповідних методів. Методами, які використовуються при дослідженні є лінгвістичні, літературознавчі, когнітивні.

Практичне значення. Важлива складова у розумінні конкретної користі вихідного продукту дослідження. Метою даної роботи є створення електронного посібника для самостійної роботи студентів, і практичним значенням є впровадження його у навчальному процесі. Розроблений електронний посібник, що включає теоретичні основи та практичні завдання, дозволяє студентам самостійно та ефективно досліджувати ключові концепти в літературних творах, зокрема у готичній літературі, що забезпечує інтерактивний та доступний підхід до навчання. Завдяки використанню новітніх технологій, посібник сприяє розвитку критичного мислення студентів, надає можливість застосовувати міждисциплінарні методи аналізу, а також знайомить з актуальними підходами до вивчення літератури та культури.

Наукова новизна є в новому комплексному дослідженні літератури з огляду концептів у творі “Дракула”. Але найважливішою новизною є впровадження інтеграції традицій і сучасності в підході до вивчення твору, що налічує за собою столітню історію з новітніми технологіями і поглядами.

Теоретичне значення дослідження полягає в глибокому осмисленні концептосфери готичної літератури через призму сучасних методів літературознавства, таких як когнітивний і концептуальний аналіз, а також в уточненні взаємодії концептів у творі Брема Стокера «Дракула».

Робота дозволяє по – новому поглянути на традиційні готичні мотиви, такі як вампіризм, страх і смерті, через призму сучасних теорій. Крім того, дослідження поглиблює розуміння ролі концептів у структурі художнього тексту, їх вплив на створення персонажів і взаємодію між персонажами, а також на формування певних ідейних та емоційних настроїв. Завдяки поєднанню теоретичного та практичного аналізу, робота сприяє розвитку концептуального аналізу в літературознавстві та може стати основою для подальших досліджень у галузі когнітивної лінгвістики, культурології та філософії мистецтва. Вивчення концептосфери роману «Дракула» відкриває нові горизонти для дослідження не тільки окремих літературних творів, але й більш широких культурних і соціальних явищ, які відображаються у готичних текстах.

Структура роботи. Щодо структури роботи, то вона включає в себе вступ, три розділи і висновок. У вступі ми маємо опис таких значущих деталей роботи, як актуальність теми, завдання, предмет дослідження, об'єкт дослідження, завдання, методи, а також наукова новизна і теоретичне з практичним обґрунтування. Не менш важливим є три розділи. Перший охоплює теоретичні основи формування концептосфери, основні відмінності між іншими термінами, методи вивчення концептосфери та особливості. Другий розділ містить розгорнутий аналіз вже безпосередньо важливих концептів твору, відомості про значущий вплив в культурному значені. Третій розділ містить створення посібника для самостійного вивчення дисципліни, що розглядає концепти з впровадженням його в навчальний процес.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ В ЛІТЕРАТУРІ

1.1. Поняття художньої концептосфери: теоретичний огляд.

Станом на зараз, вивчення і дослідження літератури не стоїть на місці, а досліджується в різноманітних аспектах. Ці дослідження передбачають у себе різні підходи, які включають в себе глибинне вивчення текстів, їх сенсів, структури та посилив. Все, що є важливим у тексті—такі аспекти як: сенс, посил, культура тексту, епоха і час твору — це все є симбіозом, такого поняття і явища, що має назву концепт. Концепт є важливою складовою частиною будь-якого дослідження і вивчення у різних сферах діяльності, включаючи і літературу, але звісно ж зачіпає і різні науково—освітні галузі. Оскільки особливі прийоми і явища, які виражають мислення автора, атмосферу епохи, тогочасні принципи — концепт є вкрай важливою складовою частиною. Саме концепт є тією важливою складовою ланкою в системі вивчення і дослідження літературних текстів, що допомагає досліднику і читачеві віднайти найосновніше, найглибинніше у творі.

Вивчення концептосфери є не лише розкриттям сенсів і думок автора, а також і є допоміжними засобом для знаходження різноманітних важливих деталей і вузлів у сюжеті. Особливо це корисно для таких складних і цікавих для дослідження сюжетів, як твір Брема Стокера “Дракула”, сюжет якого має в собі велику кількість символізмів і метафор, що подані у вигляді багатограних різноманітних видів концептів. Тож,

у цьому підрозділі, буде розглянуто основні питання про «поняття», «концепт», «концептосферу».

Отже, розпочати треба з існування схожих між собою термінів «поняття», «концепт», «концептосферу», які містять в собі спільні семи, але різні смислові зв'язки.

«Поняття – це «одна із форм мислення, результат узагальнення суттєвих ознак об'єкта дійсності» [59]. «Концепт – це «формулювання, загальне поняття, думка» [59]

Зі спільних рис, у цих всіх термінів є багато аспектів. По–перше, всі ці терміни мають в собі значення зберігання і організацію різноманітної важливої інформації у свідомості людини. Тобто, всі ці терміни об'єднуються в значенні накопиченні і координування знань і іншої інформації. По–друге, як поняття, як і концепт, так і концептосфера є результатом остаточної діяльності людської мозкової діяльності. Тобто це те, до чого прийшла людина, осмисливши той чи інший матеріал, внаслідок спостережень, аналізу та певного експерименту.

Але загалом, більше спільного між собою мають лише два терміни, такі як «поняття», і «концепт», коли у свою чергу поняття «концептосфера», є збірними поняттям. Мається на увазі, що концептосфера є сукупність усіх концептів. Інше кажучи, різниця між самим концептом і концептосферою є в тому, що концептосфера є більш обширним і комплексним поняттям з багатогранними взаємодіями і взаємозв'язками.

Саме поняття концепту існує не одне століття і покоління вчених, але й дотепер день активно використовуються для різних видів і галузей нашого світу. Свій початок цей термін бере з філософських вчень, але і в літературних творів мистецтва цей термін також швидко зайняв своє місце. Як і в інших сферах наукової діяльності, поняття концепту заповнило всі

можливі ніші і використовується у всіх нам відомих діяльностей, від таких точних, як математика до абсолютно творчих як дизайн.

Слово концепт походить від латини, а конкретніше від латинського слова “conceptus”, що має в собі різноманітні форми тлумачення, які в свою чергу по різному можуть інтерпретувати значення важливі для нашої теми. Переклад може мати значення “зачаття”, “початок”, “зародження”, так і значення початковості в нескінченному розвитку. У свою чергу, Ю. Собора зазначає, що *«поняття «концепт» є досить суперечливим у сучасному лінгвістичному, літературознавчому та фольклористичному дискурсі, оскільки дотепер не існує єдиної науково визнаної дефініції»* [60, 2021, с.41]. Тобто концепти в літературі не стоять на місці, а розвиваються і постійно переосмислюються. Тобто це означає, що концепт — це не лише початок чогось нового, наприклад, впровадження нових ідей і нових способів мислення, а й нескінченність і тяглість. Взаємозв'язок між “концептом” і “тяглістю” є центральним у художньо–семантичному дослідженні роману Брема Стокера “Дракула”, дія якого і і соціальних змін кінця XIX століття. У “Дракулі” ці терміни можна розглядати як початок більш складних термінів, що відображають соціальні та культурні процеси того часу.

Також, окремо треба зазначити, що слово “концепт” як але було згадано вище, існує в багатьох інших галузях знань, але все таки значення мають різні. Тож все таки треба їх розрізняти. До прикладу, можна порівняти значення концепту двох гуманітарних дисциплін, таких як дизайн і література. Слід розуміти, що в дизайну, слово концепт пов'язано з концептуальним мистецтвом. Однак, не дивлячись на схожість на перший погляд значень, концепт у літературі є когнітивною одиницею.

1.2. Методи дослідження концептосфери у літературних творах.

У сучасному літературознавстві дослідження концептуальної сфери є важливим напрямком аналізу тексту, оскільки концепти є фундаментальними для побудови семантичного простору твору.

Концептосфера – це складна система, яка об'єднує різноманітні концепти, що відображають світоглядні, культурні та ідеологічні перспективи конкретного тексту, його автора чи історичного періоду, в якому він створений. Ця сфера охоплює не тільки загальнолюдські уявлення, а й окремі культурні, історичні та соціальні нюанси.

Дослідження концептуальної сфери полегшує з'ясування намірів автора та покращує розуміння того, як твір відображає соціальну та культурну динаміку своєї епохи. Концептуальний аналіз дає змогу науковцям відстежувати еволюцію конкретних ідей у ході розповіді, досліджувати метафори та символи, які використовуються для артикуляції цих ідей, і досліджувати взаємозв'язки між ними.

Цей метод особливо важливий для вивчення літературних творів, що характеризуються складною семантичною структурою та різноманітною символікою.

Аналіз концептосфери дає нам можливість поглянути на художній текст з різних сторін. Когнітивний аналіз підкреслює, як концепції структуровані в людському розумі, їх взаємодію та ментальні моделі, які виникають з них. Компонентний аналіз прагне розкрити значення понять, розбиваючи їх на окремі елементи, що дозволяє точніше зрозуміти їхнє значення в тексті. Концептуальний аналіз досліджує не лише значення понять, але й їхню динаміку та взаємозв'язки в тексті.

Дискурсивний аналіз допомагає з'ясувати, як концепти функціонують у мовному просторі твору, які соціальні та культурні значення вони формують, як текст впливає на читацьке сприйняття певних ідей.

Окрім основних методів, концептосфера може бути проаналізована з позицій культурологічного та семіотичного підходів, які дозволяють дослідити зв'язок концептів із культурними традиціями, знаковими системами та символічними значеннями. Важливим також є

міждисциплінарний підхід, який дозволяє поєднати літературознавчий, філософський, історичний та соціологічний аспекти дослідження.

Вивчення концептуальної сфери являє собою багатогранну спробу, яка охоплює низку дослідницьких методологій. Кожен метод сприяє відкриттю нових вимірів у тексті, збагачуючи тим самим всебічне розуміння концепцій, присутніх у літературному творі. У цьому розділі розглядатимуться основні методології, які використовуються для аналізу концептуальної сфери, їх теоретичні основи та їх застосування, як показано на літературних прикладах.

Когнітивний аналіз є видатною методологією для дослідження концептуальної сфери літературних творів. Він зосереджується на тому, як людський розум обробляє, категоризує та взаємодіє з поняттями, а також на тому, як ці поняття формують сприйняття текстів. Когнітивний підхід ґрунтується на уявленні про те, що мова не тільки відображає реальність, але й конструює її, відтворюючи специфічні ментальні моделі, характерні для культури, історичного періоду чи світогляду автора.

Теоретичні основи когнітивного аналізу ґрунтуються на дослідженнях когнітивної лінгвістики, зокрема на роботах Джорджа Лакоффа та Марка Джонсона. Вони сформулювали концепцію концептуальних метафор, стверджуючи, що людське мислення є переважно метафоричним і базується на певних когнітивних структурах. Наприклад, метафора «життя – це подорож» або «смерть – це сон» служить не лише для опису світу, а й для полегшення його розуміння. У літературознавстві когнітивний аналіз використовується для виявлення таких структур у текстах, тим самим покращуючи розуміння точки зору автора та ідейного змісту твору.

Однією з основних цілей когнітивного аналізу Однією з головних цілей когнітивного аналізу є ідентифікація фундаментальних понять у тексті та з'ясування їх взаємозв'язків. Цей процес охоплює вивчення

персонажів, подій, метафоричних і символічних образів, які разом формують концептуальну основу твору. Дослідники зосереджуються на концептуальних схемах, фреймах і прототипах, які організовують інформацію у свідомості читача.

Яскравий приклад когнітивного аналізу можна знайти у вивченні роману Брема Стокера «Дракула». У наративі концептуальна метафора «кров – це життя» постає центральним елементом концептуальної рамки. Тема вампіризму виконує не лише оповідну функцію, але й метафорично досліджує теми смерті, загрози та втрати людської сутності. Поняття «страх» розкривається через образи темряви, зникнення крові та перетворення індивідів, що вселяє в читача відчуття небезпеки та надприродного впливу.

Таким чином, когнітивний аналіз полегшує не лише визначення ключових понять у творі, але й розуміння того, як ці поняття впливають на сприйняття тексту. У випадку з «Дракулою» цей підхід допомагає дослідити, як мова, метафори та символіка передають глибші значення.

Компонентний аналіз – це важливий метод дослідження в концептуальній сфері, метою якого є розкриття значення концепту шляхом детального аналізу його складових частин. З його допомогою можна дізнатися, з яких елементів складається те чи інше поняття в контексті літературного твору і як ці елементи взаємопов'язані, створюючи той самий зміст. Такий підхід дозволяє не тільки уточнити значення окремих понять, а й глибше зрозуміти їхній вплив на розвиток сюжету, взаємодію героїв і структурну організацію тексту. Компонентний аналіз дуже корисний для вивчення складних образів і понять, які мають кілька значень або набувають нових характеристик у процесі розробки літературних творів.

Теоретична основа компонентного аналізу походить від роботи Фердинанда де Соссюра, який був одним із засновників структуралізму,

наголошуючи на важливості аналізу семантичних одиниць та їхніх компонентів для розуміння значення в мовних системах. За Ф.Соссюром, значення слів і понять визначається не тільки їхніми внутрішніми властивостями, а й їхнім співвідношенням з іншими елементами мови. Таке розуміння структури мовного значення стало значним прогресом у розвитку компонентного аналізу в лінгвістиці та літературознавстві. У ХХ столітті цей підхід був розроблений і адаптований для аналізу складних літературних образів, де поняття часто містять не лише буквальні значення, але й різноманітні асоціації, символи та метафори.

У галузі літературознавства компонентний аналіз служить цінним інструментом для дослідження значень ключових понять і ідентифікації їхніх складових частин. Цей метод з'ясовує, як автори конструюють значення через набір конкретних семантичних елементів, які разом визначають певне поняття. Наприклад, у романі Брема Стокера «Дракула» поняття «Дракула» є багатогранним і складним. Щоб зрозуміти вплив цієї фігури на текст, необхідно розкласти її на кілька основних компонентів. У першу чергу, це фізичні характеристики, такі як «вампір», «нежить» і «безсмертний», які окреслюють надприродну природу сутності. Однак не менш значущими є його поведінкові риси: «п'є кров», «підпорядковує жертв» і «володіє надприродними здібностями», які формують його образ як істоти, яка не тільки вселяє страх, але й прагне маніпулювати та контролювати інших.

Кожен із цих компонентів вносить певний відтінок значення, покращуючи наше розуміння того, чому образ Дракули справляє такий глибокий вплив на хід оповіді та взаємодію між героями. Наприклад, поняття «покійний» асоціюється з темою смерті, а «вампір» підкреслює ідею нескінченного життя.

Усі ці компоненти разом створюють образ, який впливає на події роману, полегшуючи побудову атмосфери страху, таємничості та боротьби між добром і злом.

Компонентний аналіз не тільки розбирає окремі елементи концепцій, але й показує, як вони взаємодіють у творі. Наприклад, компонент «підкорення» в контексті Дракули не лише описує його маніпулятивні риси, а й взаємодіє з іншими поняттями в романі, такими як «влада», «авторитет», «підпорядкування» та «страх». Ці елементи не лише допомагають зрозуміти внутрішню структуру образу, а й з'ясовують, як автор використовує ці концепції для побудови складної оповідної рамки та для підняття глибоких емоційних і моральних питань, які виникають у читача під час процесу читання. Таким чином, компонентний аналіз став нам безцінним інструментом у дослідженні літературних текстів: ідентифікація значень концептів шляхом визначення складових його частини і далі вивчення взаємодії між цими компонентами в тексті поліпшують розуміння інтерпретаційних можливостей твору.

Концептуальний аналіз є ще одним важливим підходом до концептуальної сфери загалом, а також у літературознавстві, за допомогою якого самі поняття у їхній взаємодії та розвитку можуть бути досліджені в тексті

Окрім когнітивного та компонентного аналізу, концептуальний підхід передбачає увагу не лише до самого значення концептів, але й до того, як воно функціонує в наративі, розвитку, взаємодії та взаємозв'язку концептів у всьому тексті. Таким чином, концептуальний аналіз є більш динамічним і враховує не лише статичні значення концептів, а й етапи їх трансформації та взаємодії з іншими ідеями та змістом у конкретному творі.

Основною метою концептуального аналізу є дослідження концептів як частини більш складних текстових структур. У цьому процесі увага приділяється еволюції концепцій, тобто змінам відповідно до того, як

розвивається сюжет, а також соціальним, культурним і психологічним аспектам, які надають нового значення концепціям у контексті часу, місця та культурних умов. . Концептуальний аналіз дає нам змогу усвідомити, що саме формування понять відбувається на основі соціальних норм, ідеологій і переконань загалом, що діють у будь-якій культурі. Це допомагає встановити, як деякі поняття, такі як добро, зло, мораль, людяність, змінюються залежно від конкретних історичних і соціальних умов.

Методологічно концептуальний аналіз часто передбачає вивчення соціокультурних контекстів, з яких виникають такі концепції. Цей підхід допомагає виявити, як концепції можуть змінюватися залежно від культурних і соціальних змін, використовуючи такі важливі категорії, як переконання, мораль, влада, сім'я та нація як приклади. Таким чином, концептуальний аналіз використовується не тільки для виявлення сутності окремих понять, але й для виявлення зв'язків між ними та того, як ці поняття поєднуються чи конфліктують у тексті.

Концептуальний аналіз особливо цікавий у таких творах, як Брем Стокер, Дракула, оскільки виявляється, що такі ключові поняття, як «зло», «людяність» і «мораль», динамічно змінюються та еволюціонують в процесі розгортання сюжету. Наприклад, у романі «зло» – це щось мінливе – це саме поняття, яке пройшло шлях від чистого прояву зла, втіленого вампіром як супротивником, до чогось багатозначного, що впливає на аспекти людської моралі, такі як розбещеність і сприйнятливність до злих почуттів. , включаючи страх і насильство. Спочатку категорія «зло» належить лише йому, Дракула – фізична іпостась вампіра, але протягом усієї дії він наділяється значеннями, що стосуються більш загальних соціальних і психологічних процесів.

Особливо цікавим є розвиток поняття «людяність». По-перше, ця концепція розглядається в опозиції до «неживого» або «монстроподібного» образу Дракули; однак під впливом складних ситуацій, в яких опиняються

герої, уявлення про гуманність і мораль зазнають змін. Наприклад, персонажі, що борються з Дракулою, з кожним кроком наближаються до того, щоб стати схожими на нього; це зображено з героїчною боротьбою за збереження своїх моральних принципів і внутрішніми змінами, що стирають різницю між добром і злом. Через концептуальний аналіз ми можемо дослідити, як такі зміни відображають не лише внутрішню трансформацію героїв, але й створюють типові моральні та культурні дилеми всього роману.

Загалом, концептуальний аналіз пропонує глибокий погляд на розробку певної концепції в тому чи іншому творі та на те, як розвиток подій, взаємодія між героями та культурні контексти могли вплинути на твір. З цієї точки зору ми можемо лише з'ясувати, що означало кожне поняття, але як воно взаємопов'язане з іншими ідеями, запропонованими автором.

Аналіз дискурсу – це метод, який досліджує способи, якими мова забезпечує реальність, особливо через текст і контекст. Це важливий підхід до аналізу ідей у літературних творах, оскільки він дозволяє досліджувати, як слова та структури мови віддзеркалюють і визначають ідеологічні та культурні контексти, в яких вони виживають. Отже, дискурс – це не сукупність мовних одиниць, а радше соціальна практика, за допомогою якої виробляються значення в історичному та культурному контекстах. Він вивчає, як одиниці мови – слова, фрази та наративні структури – діють, щоб установлювати, підтримувати або чинити опір соціальним умовностям і віруванням. У аналізі дискурсу в літературі мова є інструментом, за допомогою якого світ будується навколо певних перспектив, одночасно відображаючи культурний контекст і модулюючи реакцію читача на такі поняття, як влада, мораль, ідентичність або страх.

Поняття не існують незалежно самі по собі; таким чином, позиція дискурсу займає центральне місце в тому, як значення виходять з будь–

якого літературного тексту. Аналіз дискурсу може допомогти розкрити ці замасковані ідеології, зосередившись на лінгвістичних інструментах, які створюють ці концепції. Наприклад, мова персонажа, деякі використані слова, тон або манера оповіді можуть викривати культурні стереотипи, цінності та соціальні практики. Аналізуючи те, як мова формує конкретні поняття, аналіз дискурсу показує, як такі поняття можуть впливати на інтерпретацію читачем історії та її героїв.

У романі Дракула Брема Стокера дискурс не лише відображає події та персонажів, а й активно формує їхні значення через аспекти влади, контролю, страху та соціальних стереотипів. Тобто, Дракула є не тільки фізичним персонажем, а й частиною більшого дискурсу, який визначається мовними структурами та взаємодіями. Мова в цьому контексті не лише описує, але й створює уявлення про владу та соціальні норми, формуючи сприйняття персонажів і їхніх вчинків.

Наприклад, повторення таких термінів, як «хижак», «жертва» та «контроль» в описах взаємодії Дракули зі своїми жертвами підкреслює теми домінування та підпорядкування, таким чином створюючи дискурс страху та влади.

Яскравий приклад цього можна знайти в тому, як Дракула вміє маніпулювати мовою та соціальними ролями. Такий контроль над психікою і тілом його жертви, здається, пов'язаний з його маніпулюванням мовою – інструментом домінування. Використання мови безпосередньо пов'язане з персонажами та їхнім поглядом на вікторіанську суспільну структуру та боротьбу за ідентичність і владу з вбудованим елементом страху в присутності «інших». Наприклад, щоденникові записи Джонатана Гаркера з його враженнями про мову та поведінку Дракули свідчать не лише про безпосередню загрозу, але й формують у читача сприйняття чудовиська як чогось чужого, що порушує соціальний порядок. Завдяки цій лінгвістичній

конструкції Дракула стає об'єктом страху, але ще більше – іконою трансгресії, яка спотворює кордони суспільства.

Крім того, аналіз дискурсу допоможе показати, як цей роман відображає соціальні тривоги часу, зокрема страх перед чужим, невідомим і порушення соціальних кордонів. Починаючи з основних культурних стереотипів, пов'язаних з імміграцією в Східну Європу, і містичного бачення

РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЯ КОНЦЕПТОСФЕРА РОМАНУ Б. СТОКЕРА «ДРАКУЛА»

2.1. Історія формування готичної літератури

Готична література як окремий напрям європейської словесності почала набувати обрисів у другій половині XVIII століття, коли письменники звернулися до тем таємничості, надприродного і людських страхів [35, с. 436]. Її зародження пов'язане з романтизмом, який підкреслював значення емоційного досвіду, індивідуального переживання та ірраціонального начала. Піонером жанру вважається Горас Волпол, чий роман «Замок Отранто» (1764) увів у літературу образи похмурих замків, привидів і трагічної приреченості, що стали визначальними для готичної естетики.

У XVIII столітті готична література формувалася в умовах суспільних трансформацій, зокрема промислової революції та зростання інтересу до історичного минулого. Анна Радкліфф, одна з провідних авторок епохи, використовувала природні й архітектурні образи для створення атмосфери тривоги та відчуження. Її романи, як-от «Таємниці Удольфо» (1794), пропонували пояснення надприродних подій через раціональні причини, що дозволяло поєднувати фантастичне з достовірним. Цей підхід вплинув на подальший розвиток жанру.

На початку XIX століття готична література зазнала змін, відображаючи нові культурні та інтелектуальні течії [37, с. 7]. Поява

психологічних теорій, зокрема ранніх ідей про підсвідоме, сприяла зосередженню на внутрішніх конфліктах персонажів. Едгар Аллан По, наприклад, розвинув тему душевного розладу, вини та самознищення, що додало жанру глибини. Його оповідання, такі як «Падіння дому Ашерів» (1839), підкреслюють психологічний вимір готичної естетики.

Інтерес до фольклору та міфології також відіграв важливу роль у розвитку жанру. У XIX столітті письменники зверталися до народних легенд про вампірів, перевертнів та інші надприродні істоти, інтегруючи їх у літературні сюжети. Мері Шеллі у романі «Франкенштейн» (1818) поєднала готичні мотиви з науковими ідеями, досліджуючи межі людського знання. Її твір відобразив суспільні тривоги щодо наукового прогресу та його етичних наслідків.

Соціальні зміни, зокрема урбанізація, вплинули на готичну літературу, ввівши місто як новий простір небезпеки й хаосу. Водночас традиційні образи ізольованих маєтків і пустельних пейзажів зберігали своє значення, символізуючи відчуження та таємницю. Ця подвійність міського й сільського просторів відображала напругу між традиціями та модерністю, що пронизувала XIX століття.

Готична література також стала ареною для осмислення гендерних ролей. Жіночі персонажі часто виступали жертвами або носіями таємниць, але в деяких творах вони демонстрували силу й автономію [37, с. 191]. Наприклад, у романах Шарлотти Бронте, таких як «Джейн Ейр» (1847), простежуються готичні елементи, де героїня протистоїть патріархальним обмеженням. Це робило жанр платформою для дослідження жіночої суб'єктності.

Наприкінці XIX століття готична література почала взаємодіяти з іншими жанрами, зокрема детективом і науковою фантастикою. Роберт Луїс Стівенсон у «Дивній історії доктора Джекіла і містера Гайда» (1886) поєднав готичну атмосферу з темою дуальності особистості. Епістолярна

форма, використана Бремом Стокером у «Дракулі» (1897), дозволила створити багатоперспективний наратив, що посилив відчуття достовірності подій.

Готична література також відображала імперські тривоги, зокрема страх перед культурним і расовим «іншим». У «Дракулі» образ вампіра із Трансільванії асоціюється з іноземною загрозою, що резонувало із побоюваннями щодо імміграції та занепаду британської ідентичності [47, с. 59]. Таким чином, жанр став не лише естетичним феноменом, а й засобом осмислення суспільних напружень.

Загалом історія готичної літератури свідчить про її гнучкість і здатність відповідати на культурні виклики. Від романтичних ідеалів XVIII століття до складних психологічних і соціальних тем XIX століття, жанр залишався актуальним завдяки своїй здатності втілювати універсальні людські страхи. Цей історичний контекст є необхідним для розуміння місця Брема Стокера в літературній традиції.

2.1.1 Значення творчості Б. Стокера у розвитку готичної літератури

Творчість Брема Стокера, зокрема його роман «Дракула» (1897), становить важливий етап у розвитку готичної літератури, оскільки поєднує традиційні елементи жанру з новаторськими підходами до оповіді та тематики. Стокер не лише узагальнив досягнення своїх попередників, а й розширив горизонти готичної естетики, ввівши образ вампіра, який став культурним архетипом. Його внесок полягає у створенні тексту, що відображає як універсальні страхи, так і специфічні тривоги вікторіанської епохи. [52 с, 21]

Використання епістолярної форми в «Дракулі» є однією із ключових інновацій Стокера. Поєднання листів, щоденникових записів, газетних

статей і нотаток створює багатоголосий наратив, що залучає читача до розкриття таємниці. Ця форма не лише посилює атмосферу напруги, а й відображає сучасні уявлення про об'єктивність і науковий підхід, що контрастує з ірраціональною природою вампірської загрози.

Стокер переосмислив фольклорні мотиви, зокрема образ вампіра, який до того існував у європейських переказах. Поєднуючи слов'янські легенди з вікторіанськими страхами щодо сексуальності, іноземного впливу та морального занепаду, він створив багатшарового персонажа [47]. Граф Дракула є не лише надприродною істотою, а й символом суспільних тривог, що робить його образом, відкритим для різноманітних інтерпретацій.

Інтеграція наукових ідей у готичний наратив є ще одним важливим аспектом творчості Стокера. У «Дракулі» згадуються сучасні технології, такі як телеграф і фонограф, а також медичні й психологічні концепції. Персонаж Ван Гелсінга, який поєднує раціональний підхід із боротьбою проти надприродного, втілює напругу між наукою та містикою, що була характерною для кінця XIX століття.

Гендерні та соціальні питання також займають важливе місце у творчості Стокера. Жіночі персонажі, такі як Міна Гаркер і Люсі Вестенра, відображають суперечливі уявлення про жіночу роль у вікторіанському суспільстві. Міна, наприклад, поєднує традиційну жіночність із активною участю в протистоянні Дракулі, що частково руйнує патріархальні стереотипи. Це робить роман важливим для аналізу гендерної динаміки.

Тема «іншого» у творчості Стокера набуває особливого значення в контексті імперських страхів [50,с,10]. Дракула як іноземець із Трансильванії сприймається як загроза британській цивілізації, що відображає тривоги щодо імміграції та культурної інакшості. Цей мотив робить «Дракулу» текстом, що коментує не лише готичні, а й соціально—політичні реалії епохи.

Жанрова гібридність «Дракули» є ще одним свідченням новаторства Стокера. Роман поєднує елементи готичної літератури, детективу, пригодницького наративу та психологічного трилера. Ця універсальність забезпечила твору широку популярність і стала основою для численних адаптацій у театрі, кіно та літературі.

Образ Дракули як харизматичного антигероя вплинув на розвиток вампірських наративів у XX–XXI століттях. Від романів Енн Райс до сучасних телесеріалів, цей архетип залишається актуальним завдяки своїй здатності втілювати людські страхи й бажання. Універсальність образу свідчить про глибоке розуміння Стокером психологічних і культурних механізмів.

Так, творчість Брема Стокера стала переломним моментом у розвитку готичної літератури, поєднавши її традиційні риси з новими формами та ідеями. «Дракула» не лише закріпив готичну естетику в літературному каноні, а й запропонував нові способи осмислення людської природи й суспільних тривог, що робить його ключовим текстом для вивчення жанру.

2.1.2 Особливості готичної літератури як контекст

Для дослідження концептів

Готична естетика, з її здатністю втілювати універсальні страхи й амбівалентність людської природи, стає ідеальним полем для виявлення концептів, що відображають як індивідуальні, так і колективні переживання. Цей жанр не лише відображає історичні й культурні реалії, а й пропонує інструменти для осмислення таких абстрактних понять, як страх, мораль, ідентичність і межі людського пізнання. [8, с. 202]

Однією з ключових рис готичної літератури є створення атмосфери тривоги, таємничості й відчуження, яка пронизує як просторові, так і

психологічні виміри тексту. Похмурі замки, густі ліси, покинуті монастирі чи лабіринти міських вулиць виступають не просто декораціями, а символами внутрішнього хаосу, ізоляції чи суспільної нестабільності. Ці простори, часто зображені в сутінках або під час бурі, створюють відчуття напруги, що занурює читача в стан тривожного очікування. Атмосфера у готичних творах є концептуальним елементом, що дозволяє досліджувати ідеї невідомого, меж між реальним і уявним, а також людських страхів перед некерованим. Наприклад, природні явища, такі як грози чи тумани, часто символізують внутрішній неспокій або наближення фатальних подій, що робить їх важливими для аналізу концептів страху й приреченості. Таким чином, атмосфера готичної літератури стає не лише естетичним засобом, а й ключем до розкриття глибинних ідей.

Надприродне є ще однією визначальною рисою готичної літератури, що виконує функцію метафоричного відображення людських тривог і заборонених бажань. Привиди, демони, оживаючі мертвеці чи інші потойбічні істоти уособлюють страхи, пов'язані зі смертю, аморальністю чи втратою контролю над собою. Надприродне в готичних текстах часто слугує зовнішнім проявом внутрішніх конфліктів, дозволяючи авторам досліджувати межі людської природи. Наприклад, зіткнення з потойбічним може символізувати боротьбу з власними пристрастями чи суспільними табу, що робить його плідним для аналізу концептів трансгресії та моралі. Водночас надприродне в готичній літературі не завжди залишається ірраціональним: у багатьох творах воно пояснюється через раціональні причини, що відображає напругу між просвітницьким розумом і романтичною уявою. Ця амбівалентність робить надприродне важливим елементом для дослідження концептів, пов'язаних із межами людського пізнання та віри. [59 с, 254].

Дуальність людської природи є фундаментальною рисою готичної літератури, що проявляється через амбівалентність персонажів і їхніх

мотивів. Герої готичних творів часто перебувають у стані внутрішнього роздвоєння, балансує між добром і злом, розумом і пристрастю, суспільними нормами й індивідуальними прагненнями. Ця дуальність може втілюватися в архетипах героїв–жертв, які протистоять зовнішній загрозі, або антигероїв, що поєднують харизму з деструктивністю. Такий підхід дозволяє досліджувати концепти ідентичності, моральної амбівалентності та самопізнання, адже персонажі часто змушені стикатися з власними слабкостями чи прихованими бажаннями. Наприклад, внутрішній конфлікт між обов'язком і пристрастю може стати основою для аналізу концепту свободи волі. Дуальність у готичній літературі не лише поглиблює психологічний вимір тексту, а й робить його універсальним, оскільки відображає універсальні людські дилеми.

Символізм є невід'ємною частиною готичної літератури, надаючи текстам багатозначності та глибини. Кожен елемент – від архітектури до природних явищ – несе символічне значення, що дозволяє розкривати приховані ідеї. Наприклад, старовинний замок може символізувати як ізоляцію, так і тягар минулого, тоді як темрява чи кров асоціюються із таємницею, смертю або забороненими пристрастями. Ці символи не є статичними: їхнє значення залежить від контексту, що робить їх гнучкими для концептуального аналізу. Символізм у готичній літературі часто пов'язаний із психологічними чи соціальними темами, такими як відчуження, вина чи боротьба за владу. Наприклад, образ лабіринту може втілювати як внутрішній хаос персонажа, так і суспільну дезорієнтацію. Таким чином, символи стають ключем до розкриття концептів, що лежать у основі готичних текстів.

Соціально–культурний контекст готичної літератури відіграє важливу роль у формуванні її концептосфери. Готичні твори часто відображають суспільні тривоги, пов'язані з науковим прогресом, релігійними сумнівами, імперськими амбіціями чи гендерними ролями. В

XVIII–XIX століттях, коли жанр набув розквіту, ці тривоги були особливо гострими, що робило готичну літературу дзеркалом епохи. Наприклад, страх перед неконтрольованим прогресом науки часто втілювався в образах монстрів чи експериментів, що вийшли з-під контролю. Такі мотиви дозволяють досліджувати концепти меж людського знання, етичної відповідальності та конфлікту між традицією й модерністю. Соціальний контекст також впливає на зображення «іншого» – як культурного, так і расового, – що робить готичну літературу платформою для аналізу концептів інакшості та влади. [59 с, 269]

Наративна структура готичних творів є ще однією рисою, що сприяє дослідженню концептів. Використання епістолярної форми, фрагментарних оповідей чи ненадійних оповідачів створює багатогранну перспективу, що дозволяє розглядати концепти з різних ракурсів. Наприклад, множинність голосів у тексті може підкреслювати концепт істини, змушуючи читача сумніватися в достовірності наративу. Така структура відображає готичну амбівалентність між об'єктивним і суб'єктивним, що робить її плідною для аналізу концептів сприйняття та реальності. Крім того, фрагментарність наративу часто символізує розрив у свідомості чи суспільстві, що додає тексту додатковий концептуальний вимір. Таким чином, наративна форма стає не лише технічним засобом, а й інструментом для розкриття ідей.

Інтеграція фольклорних і міфологічних мотивів є важливою рисою готичної літератури, що дозволяє створювати концепти, які є водночас універсальними й контекстуально зумовленими. Звернення до народних легенд про надприродних істот чи прокляття додає текстам архетипної глибини, що резонує з колективною свідомістю. Водночас автори готичних творів адаптують ці мотиви до сучасних реалій, наповнюючи їх новими значеннями. Наприклад, образ монстра може втілювати як універсальний страх перед невідомим, так і специфічні тривоги епохи, такі як страх перед деградацією чи втратою людяності. Така адаптація робить фольклорні

мотиви плідними для аналізу концептів, що поєднують індивідуальне й колективне. Ця риса підкреслює універсальність готичної літератури як жанру. [59 с,269]

Гендерна проблематика є ще однією важливою рисою готичної літератури, що відкриває можливості для концептуального аналізу. Жіночі персонажі часто зображуються як жертви або носії таємниць, але у багатьох творах вони демонструють силу й автономію, протистоячи патріархальним структурам. Ця амбівалентність дозволяє досліджувати концепти жіночої суб'єктності, влади та опору. Наприклад, образ героїні, яка долає небезпеку, може символізувати боротьбу за емансипацію, тоді як образ фатальної жінки втілює страх перед жіночою сексуальністю. Гендерна динаміка в готичних творах відображає суспільні напруження, що робить її важливим контекстом для аналізу концептів, пов'язаних із владою та ідентичністю.

Психологічний вимір готичної літератури є ще однією її особливістю, що сприяє дослідженню концептів. Жанр активно звертається до підсвідомого, досліджуючи страхи, відчуття вини, божевілля чи заборонені бажання. Цей акцент на внутрішньому світі персонажів дозволяє розглядати концепти, пов'язані з людською психікою, такі як травма, саморуйнування чи межі свідомості. Наприклад, мотив божевілля часто використовується для дослідження концепту втрати контролю, тоді як образ двійника символізує роздвоєння особистості. Психологічна глибина готичних творів робить їх ідеальними для аналізу ідей, що стосуються внутрішнього конфлікту та самопізнання. Ця риса підкреслює зв'язок готичної літератури з ранніми психологічними теоріями. [59 с, 256]

Нарешті, здатність готичної літератури адаптуватися до культурних і соціальних змін є однією з її ключових рис, що робить її актуальною для концептуального аналізу. Жанр постійно еволюціонує, інтегруючи нові ідеї, від просвітницьких до модерністських, що дозволяє йому залишатися релевантним у різні епохи. Наприклад, у XIX столітті готична література

відображала тривоги щодо урбанізації, наукового прогресу та імперських амбіцій, тоді як у XX столітті вона зверталася до тем екзистенційної кризи та технологічної дегуманізації. Ця гнучкість робить готичну літературу універсальним дискурсом, що дозволяє досліджувати концепти, які є водночас історично зумовленими й позачасовими. Таким чином, готична література залишається живим простором для аналізу ідей, що резонують із сучасністю.

2.2. Художня концептосфера роману "Дракула". Аналіз основних концептів у романі

2.2.1. Концепт *FEAR* (СТРАХ) як структуроутворюючий концепт у прозі Б. Стокера

У романі вампіри, у тому числі й сам Дракула, дуже бояться хрестів та інших символів християнства, що свідчить про релігійне підґрунтя роману, тобто протистояння Ісуса Христа та Диявола. Автор роману наголошує на тому, що смерть Хреста стала для нього відродженням, а для Дракули смерть – це занурення у забуття.

Концепт *FEAR* (СТРАХ) в англійській мові представлений низкою лексем. Мовні одиниці, що репрезентують досліджуваний концепт, не обмежуються їхньою однойменною лексемою. Відповідно до лексикографічних джерел, словниковий склад англійської мови включає кілька лексичних одиниць із значенням «страх».

Таким чином актуалізація концепту *FEAR* (СТРАХ) може відбуватися за допомогою іменників "feeling", "FEAR", "shock", "disgust", "anxiety", "quality", "dread", "dismay", "aversion", "state", "abhorrence", "suspense", "supernaturality", "fright", "terror". прикметників: "rightening", "terrifying", "alarming", "chilling", "creepy", "eerie", "hairy", "horrifying",

"intimidating", "shocking", "spooky", "bloodcurdling", "hair-raising", "horrendous", "spinechilling", "unnerving".; дієслів: "consternate", "terrorize", "chill off", "scare to DEATH", "shock", "scare", "affright", "agitate", "alarm", "appall", "astound", "awe" [64, с. 280]. Існує безліч засобів номінації цієї лексеми. Спираючись на словникові дефініції потрібно дати ключове поняття лексеми. Одне із значень – це *FEAR* (СТРАХ), почуття чи стан страху.

Структура лексеми *FEAR* (СТРАХ) включає різноманітні сема, наприклад сема *feeling* означає відчуття, наступна сема "state" позначає стан, нарешті сема *quality* – це риса. Із цього випливає, що *FEAR* (СТРАХ – це абстрактне поняття, яке властиве живим істотам, оскільки вони здатні аналізувати відчуття оточуючого світу. До цієї лексеми можна дібрати низку синонімічних значень, таких як "abhorrence", "FEAR", "dread", "terror", "dismay", "fright". Така лексема *FEAR* (СТРАХ) може слугувати для опису як зовнішніх, так і внутрішніх характеристик людини.

Концепт *FEAR* (СТРАХ) у романі «Дракула» репрезентується Ів трьох площинах: номінативній, дескриптивній. На окрему увагу заслуговує невербальна репрезентація.

Номінативна складова – це всі можливі лексеми пов'язані з концептом *FEAR* (СТРАХ), які можуть бути будь якими смостійними частинами мови. Дескрепривний спосіб репрезенації – це всі можливі фразеологічні одиниці, що підсилюють емоцію страху. У романі «Дракула» Джонатан Гаркер веде щоденник своєї подорожі, у якому коментує події, що з ним відбуваються, тому зазначений концепт представлено номінативними та дескриптивними одиницями. Нагнітання атмосфери підсилюється роздумами автора щоденника, якого описами людей, місцевості, природи. Розглянемо наступні приклади.

З метою викликати страх у реципієнта автор використовує лексеми–дієслова, що описують виття собак пізнього вечора: "*There was a dog*

howling all night under my window, which may have had something to do with it; or it may have been the paprika, for I had to drink up all the water in my carafe, and was still thirsty. The sound was taken up by another dog, and then another and another, till, borne on the wind which now sighed softly through the Pass, a wild howling began, which seemed to come from all over the country, as far as the imagination could grasp it through the gloom of the night (Stoker). ” [27, с. 432]

У творі часто використовується лексеми **FEAR (СТРАХ)** та її синоніми, аби передати відчуття страху: *I FEAR (СТРАХ) ed to go very far from the station, as we had arrived late and would start as near the correct time as possible. He and his wife, the old lady who had received me, looked at each other in a frightened sort of way (B.Stoker)*. Лексеми, що позначають різноманітних незрозумілих створінь у романі, також використовуються автором, аби підсилити почуття срагу: *other Servian for something that is either were–wolf or vampire (Stoker)*. Наступні елементи – це лексеми, що пов’язані з релігією та вірою: *Whether it is the old lady’s FEAR (СТРАХ)* .

Досить часто для передачі атмосфери жаху і страху автор описує почуття молодого мандрів–ника: *“I waited with a sick feeling of suspense (Stoker). As they sank into the darkness I felt a strange chill, and a lonely feeling came over me; but a cloak was thrown over my shoulders, and a rug across my knees, and the driver said in excellent” (B.Stoker)*.

Таким чином, проаналізувавши концепт у творі Б. Стокера «Дракула», можна зробити такі висновки. Автор використовує номінативні, дескриптивні та невербальні елементи для актуалізації концепту. У творі, створюючи атмосферу страху, невідворотного, Брем Стокер послуговується стилістичними фігурами, а саме епітетами для опису зовнішності, місця дії, інтер’єру, повторами для підсилення відчуття страху. У творі також присутня релігійна тематика, а відтак автор використовує ФО з релігійним значенням ти символікою. Концепт часто об’єктивується за

допомогою відповідних лексем *horror*, *FEAR* (СТРАХ) , *frightened*, *chill*, *paralysis of FEAR* (СТРАХ) тощо.

2.2.2 Концепт *DEATH* (СМЕРТЬ) та *IMMORTALITY* (БЕЗСМЕРТЯ) у прозі автора

Звернення до концепту *DEATH* (СМЕРТЬ) зумовлене постійною зацікавленістю людини онтологічними питаннями. Сьогодні, широко розповсюдженими є теми, що торкаються моментів смерті, можливого життя після смерті. У сучасному світі смерть нерозривно пов'язана із матеріальним процесом тілесного розпаду, а також як стан, що розділяє людей.

Концепт *DEATH* (СМЕРТЬ) в романі реалізується в таких моделях: опис тварини; опис тіла; воскресіння. Розглянемо першу з них – опис тварин, що пророчать смерть.

*“Early this morning a large dog, a half-bred mastiff belonging to a coal merchant close to Tate Hill Pier, was found **dead** in the roadway opposite its master's yard. It had been **fighting**, and manifestly had had a savage opponent, for its **throat was torn away**, and its **belly was slit open as if with a savage claw**”.* («Сьогодні рано-вранці знайшли мертвим великого собаку, що належав торговцеві вугілля, поблизу Тет Хілл, Пір, на дорозі проти двору його господаря. Він із кимось побився, і мабуть, зі скаженим супротивником, оскільки горло пса було розірване, а черево розпороте неначе величезними пазурами») [62 с, 478]

У прикладі бачимо детальний опис мертвої собаки, що була знайдена на вулиці. Лексична реалізація концепту смерть може бути простежена у використанні наступних лексичних одиниць: *"fighting"*, *"savage opponent"*, *"torn away"*, *"savage claw"*. На початку уривку бачимо, що автор зазначає породу собаки та її розміри, що асоціативно викликає небезпеку, а також

авторове використання соматизмів для опису скаліченого тіла та фізичних ран. Приклад налічує і ядро концепту *dead*. У перекладі, вербалізація концепту не знайшла свого повного відображення, через елімінацію перекладачем певних особливостей, що є елементами концепту. Усі решта елементів відтворені адекватно, здебільшого методом кореляції відповідників, що є складниками концепту.

Наступною важливою складовою концепту *DEATH (СМЕРТЬ)* є опис тіла мертвого.

*“I tried to stir, but there was some spell upon me, and dear Mother's **poor body**, which seemed to **grow cold** already, for her dear **heart had ceased to beat**, weighed me down, and I **remembered no more** for a while.”* (Я пробувала поворушити рукою, але перебувала під впливом якогось чаклунства, і крім того, тіло моєї дорогої, нещасної матері, яке здавалося, вже хололо, бо її серце перестало битися, тиснуло на мене своєю вагою, і я на деякий час знепритомніла.) [62, с. 280]

Варто відзначити авторову складову концепту: *poor body* – тіло нещасної матері крізь перекладацьку призму. Автор першотвору робить акцент саме на нещасному, слабкому, обезсиленому тілі матері, органи якого вже були не в змозі повноцінно функціонувати, а не на стані її душі. Наступною моделлю крізь яку реалізується концепт *DEATH (СМЕРТЬ)* у романі Б. Стокера «*Dracula*» є воскресіння.

“Days after her death, she had risen from her grave. She was now a vampire and was feeding on the blood of small children.” (Через кілька днів після своєї смерті Люсі воскресла і вийшла з могили. Вона перетворилася на вампіра і живилася кров'ю маленьких дітлахів.)

Ядро концепту *DEATH (СМЕРТЬ)*, а також його периферія *"had risen", "from her grave", "vampire", "blood"*. вказують на воскресіння людини з мертвих та життя після смерті за умови насичення свого організму кров'ю. Перекладач, в процесі творення тексту перекладу, вдався до додавання *"had*

risen from her grave” – воскресла і вийшла з могили, що, на нашу думку, контекстуально зумовлено та допомагає ширше розкрити зміст концепту та не створює перекладацьких покручів.

Проведене дослідження дало змогу дійти висновку, що концепт *DEATH* (СМЕРТЬ) в англomовній літературі жахів реалізується в таких моделях: опис тварини, опис тіла, воскресіння.

2.2.3 Концепт *POWER* (ВЛАДИ) у прозі письменника

Через призму *POWER* (ВЛАДИ) Стокер досліджує межі моралі, автономії та суспільного порядку, пропонуючи читачеві багат шаровий текст, відкритий для інтерпретацій. Таким чином, концепт ВЛАДИ є не лише літературним, а й соціокультурним феноменом, що віддзеркалює реалії кінця XIX століття. [13. с. 342]

Надприродна *POWER* (ВЛАДА) є одним із ключових вимірів концепту у Стокера, проявляючись через містичні здібності персонажів, що дозволяють їм контролювати інших, долаючи природні закони. В готичній літературі надприродна *POWER* (ВЛАДА) часто асоціюється із трансгресією, адже вона кидає виклик моральним і суспільним нормам. У Стокера ця форма ВЛАДИ пов’язана з маніпуляцією життям і смертю, а також із підкоренням людської волі. *“I too can love; you yourselves can tell it from the past. Is it not so?”* Ця цитата, вимовлена графом Дракулою, підкреслює його здатність використовувати надприродну харизму для спокуси та контролю. Надприродна *POWER* (ВЛАДА) Дракули проявляється через гіпноз, трансформацію та владу над іншими істотами, що робить його загрозою для людської автономії. Ця форма ВЛАДИ є деструктивною, оскільки ґрунтується на порушенні свободи волі, але водночас вона не є абсолютною, адже їй протистоять раціональні та моральні сили. У Стокера надприродна *POWER* (ВЛАДА) відображає

готичну тривогу щодо меж людського існування та небезпеки ірраціонального.

Психологічна *POWER (ВЛАДА)* у прозі Стокера проявляється через здатність персонажів впливати на свідомість і емоції інших, часто без фізичного примусу. У готичній літературі ця форма (*POWER*)*ВЛАДИ* пов'язана із харизмою, інтелектуальним домінуванням чи спокусою, що дозволяє маніпулювати іншими на підсвідомому рівні. У Стокера психологічна *POWER (ВЛАДА)* набуває особливого значення в контексті вікторіанських уявлень про розум і мораль. ***“The Count’s mysterious warning frightened me at the time; it frightens me more now when I think of it, for in it I see a retrospective action of his power”*** [61с, 280]. (Таємниче попередження графа налякало мене тоді; зараз воно лякає мене ще більше, коли я про нього думаю, бо в ньому я бачу ретроспективну дію його влади.) Ця цитата з щоденника Джонатана Гаркера ілюструє, як Дракула використовує психологічний вплив, викликаючи страх і захоплення водночас. Його харизма змушує Гаркера відчувати змішані емоції, що розмиває межі між добровільною покорою та примусом. Психологічна *POWER (ВЛАДА)* у Стокера є небезпечною, оскільки діє приховано, підкреслюючи вразливість людської психіки. Цей аспект концепту відображає суспільні тривоги щодо втрати раціонального контролю в епоху зародження психологічних теорій.

Соціальна *POWER (ВЛАДА)* у Стокера ґрунтується на суспільних ієрархіях, класах і гендерних нормах, що визначають, хто має право на домінування. У готичній літературі соціальна *POWER (ВЛАДА)* часто зображується як інструмент придушення або опору, відображаючи напругу між індивідумом і суспільством. У Стокера ця форма *ВЛАДИ* пов'язана з вікторіанськими уявленнями про порядок і авторитет. ***“We want no proofs; we ask none to believe us! This boy will some day know what a brave and gallant woman his mother is”*** [62 с,136].(Нам не потрібні докази; ми не

просимо нікого вірити нам! Цей хлопець колись дізнається, яка хоробра й галантна жінка його мати). Ці слова Ван Гелсінга підкреслюють соціальну ВЛАДУ, яку група чоловіків використовує для захисту суспільного порядку, але також визнають потенціал Міни як суб'єкта. Соціальна *POWER (ВЛАДА)* в романі проявляється через освіченість, професійний статус і патріархальні норми, що дозволяють героям організувати боротьбу проти загрози. Однак ця *POWER (ВЛАДА)* є обмеженою, оскільки виключає жінок із активної участі на ранніх етапах, що відображає гендерну нерівність епохи. Соціальна *POWER (ВЛАДА)* у Стокера є конструктивною, але її межі підкреслюють потребу в еволюції суспільних структур.

Гендерна *POWER (ВЛАДА)* є важливим аспектом концепту у Стокера, розкриваючись через динаміку між чоловічими та жіночими персонажами. У готичній літературі гендерна *POWER (ВЛАДА)* часто пов'язана з патріархальними нормами, але також із можливістю їхнього підриву через жіночу активність. У Стокера жіночі персонажі балансують між роллю жертви та суб'єкта, що відображає зміну гендерних уявлень. ***“I suppose there is something in a woman’s nature that makes a man free to break down before her and express his feelings on the tender or emotional side without feeling it derogatory to his manhood.”*** [61 с, 77] (Гадаю, в жіночій природі є щось таке, що дозволяє чоловікові вільно розриватися перед нею та висловлювати свої ніжні чи емоційні почуття, не вважаючи це приниженням його чоловічої гідності). Ця цитата з щоденника Міни Гаркер ілюструє її обмежену ВЛАДУ в патріархальному контексті, де вона сприймається як емоційна підтримка, але не як рівноправний учасник. Проте Міна поступово здобуває ВЛАДУ через інтелектуальну працю, що дозволяє їй вийти за межі традиційних ролей. Гендерна *POWER (ВЛАДА)* у Стокера є амбівалентною, адже жіноча активність співіснує з патріархальними обмеженнями, що робить її плідною для аналізу.

Сексуальна *POWER (ВЛАДА)* у прозі Стокера проявляється через спокусливість і контроль над тілесними бажаннями, що є небезпечним у контексті вікторіанської моралі. У готичній літературі сексуальність часто асоціюється з моральним занепадом, що робить її потужним інструментом ВЛАДИ. У Стокера сексуальна *POWER(ВЛАДА)* пов'язана з ідеєю трансгресії, адже вона порушує норми цнотливості. ***“The fair girl went on her knees, and bent over me, fairly gloating. There was a deliberate voluptuousness which was both thrilling and repulsive”*** [15 с, 167] (Біленька дівчина стала на коліна й схилилася наді мною, немов злорадствуючи. У ній відчувалася навмисна чуттєвість, яка була водночас і захопливою, і відразливою). Тут ми бачимо опис сцени, де вампірки спокушають Джонатана Гаркера, демонструє сексуальну ВЛАДУ, що загрожує його моральній цілісності. Ця форма ВЛАДИ є деструктивною, оскільки використовує заборонені бажання для підкорення, але водночас підкреслює вразливість патріархального порядку перед жіночою сексуальністю. Сексуальна *POWER (ВЛАДА)* у Стокера відображає вікторіанські страхи щодо неконтрольованої пристрасті.

Імперська *POWER (ВЛАДА)* є ще одним виміром концепту, що відображає тривоги щодо іноземного впливу та національної ідентичності. У готичній літературі образ «іншого» часто асоціюється з загрозою цивілізації, що робить імперську ВЛАДУ актуальною темою. У Стокера ця форма ВЛАДИ пов'язана з протистоянням між британською цивілізацією та архаїчними силами Сходу. ***“This man belongs to me! I want him!”*** [10 С, 90]. Цитата, вимовлена Дракулою, підкреслює його прагнення до ВЛАДИ над британськими територіями та людьми, що сприймається як іноземне вторгнення. Імперська *POWER (ВЛАДА)* в романі проявляється через спроби Дракули підкорити Лондон, що контрастує з колективною ВЛАДОЮ героїв, які захищають національний порядок. Цей аспект

концепту відображає вікторіанські страхи щодо втрати імперської гегемонії та культурної чистоти.

Опір ВЛАДІ є фінальним виміром концепту у Б.Стокера, що проявляється через боротьбу персонажів за автономію та моральний порядок. У готичній літературі опір часто символізує перемогу розуму й моралі над хаосом. У Б.Стокера опір ВЛАДІ є колективним і раціональним, що контрастує з індивідуалістичною ВЛАДОЮ антагоніста. *“We shall never rest until the Count’s heart is pierced and his body destroyed.”* [62 с, 211] Тут Ван Гелсінг ілюструє рішучість героїв протистояти POWER (ВЛАДІ) Дракули, використовуючи знання, технології та моральну переконаність. Опір ВЛАДІ у Стокера є конструктивним, оскільки спрямований на відновлення порядку, але він також підкреслює вразливість цивілізації перед архаїчними силами. Цей аспект концепту завершує його аналіз, показуючи, що POWER (ВЛАДА) у Б.Стокера є не лише джерелом конфлікту, а й каталізатором героїчної боротьби.

2.2.4 Концепт *OTHERNESS* (ІНШІСТЬ) у прозі Б. Стокера

У Стокера ІНШІСТЬ охоплює культурні, расові, гендерні та метафізичні виміри, слугуючи метафорою для осмислення вікторіанських тривог щодо імперської ідентичності, морального занепаду та невідомого. У «Дракулі» граф як утілення ІНШОСТІ прибуває з Трансільванії, символізуючи загрозу британській цивілізації. Цей концепт дозволяє автору досліджувати межі між «своїм» і «чужим», а також суспільні страхи перед втратою контролю. ІНШІСТЬ у Б.Стокера є не лише літературним мотивом, а й культурним дискурсом, що відображає колоніальні та соціальні напруження кінця XIX століття.

Культурна ІНШІСТЬ у прозі Б. Стокера проявляється через образи, що асоціюються з географічною та етнічною інакшістю. У готичній

літературі чужинець часто сприймається як загроза, що несе хаос у впорядкований світ. У Стокера ця форма ІНШОСТІ пов'язана з уявленнями про Схід як архаїчний і небезпечний простір, що контрастує з цивілізованим Заходом. *“The impression I had was that we were leaving the West and entering the East”*, [28 с, 4] (У мене склалося враження, що ми залишаємо Захід і входимо на Схід) – пише Джонатан Гаркер, описуючи свій шлях до Трансільванії. Ця цитата підкреслює культурну ІНШІСТЬ, що асоціюється з Дракулою та його світом, де панують ірраціональні сили. [21 с, 25] Культурна ІНШІСТЬ у Стокера відображає імперські страхи щодо іноземного вторгнення, але також вказує на привабливість чужого, що робить її амбівалентною.

Расова ІНШІСТЬ є ще одним важливим аспектом концепту, що відображає вікторіанські уявлення про расову ієрархію та страх перед «іншим». У готичній літературі расово відмінний персонаж часто зображується як носій небезпеки чи моральної деградації. У Стокера расова ІНШІСТЬ пов'язана з образом Дракули як представника східноєвропейського простору, що сприймається як менш цивілізований. *«This man belongs to me!»* [28, с 53], (Цей чоловік належить мені) – заявляє Дракула, підкреслюючи свою ВЛАДУ над іншими, що асоціюється з його расовою та культурною інакшістю. Ця цитата ілюструє, як расова ІНШІСТЬ стає джерелом загрози для британської ідентичності. Стокер використовує цей аспект, щоб відобразити колоніальні тривоги, але водночас підкреслює складність образу «іншого» через харизму Дракули.

Гендерна ІНШІСТЬ(*OTHERNESS*) у Стокера проявляється через жіночих персонажів, які порушують традиційні гендерні норми, стаючи джерелом тривоги або захоплення. У готичній літературі жінки, що відхиляються від патріархальних очікувань, часто сприймаються як «інші», що загрожують суспільному порядку. У Стокера ця форма ІНШІСТЬ(*OTHERNESS*) пов'язана з трансформацією жіночих персонажів,

які набувають небезпечної автономії. «*There was a deliberate voluptuousness which was both thrilling and repulsive*», – описує Гаркер вампірок, що втілюють гендерну ІНШІСТЬ через свою сексуальну агресивність. Гендерна ІНШІСТЬ (OTHERNESS) у Стокера є амбівалентною, адже вона одночасно лякає і приваблює, відображаючи напругу між традицією та емансипацією [16. с. 256].

Метафізична ІНШІСТЬ (OTHERNESS) у прозі Стокера пов'язана з надприродними істотами, що кидають виклик людському розумінню світу. У готичній літературі надприродне є втіленням ІНШІСТЬ (OTHERNESS), що виходить за межі раціонального. У Стокера ця форма ІНШОСТІ проявляється через персонажів, які долають межі між життям і смертю. «*The dead travel fast*», – ця цитата, почута Гаркером, підкреслює метафізичну ІНШІСТЬ Дракули, який існує поза людськими законами. Метафізична ІНШІСТЬ у Стокера викликає страх перед невідомим, але також захоплення через її таємничість. Цей аспект концепту дозволяє досліджувати межі людського пізнання та релігійні тривоги епохи.

Опір ІНШОСТІ є фінальним виміром концепту, що проявляється через боротьбу персонажів за збереження «свого» проти «чужого». В готичній літературі опір ІНШОСТІ символізує захист порядку й моралі. У Б. Стокера цей опір є колективним і раціональним, що контрастує із індивідуалістичною природою «іншого». «*We shall never rest until the Count's heart is pierced*», – заявляє Ван Гелсінг, підкреслюючи рішучість героїв знищити ІНШІСТЬ, що загрожує цивілізації. [61, с. 67] Ми бачимо, як опір ІНШОСТІ стає актом відновлення порядку, але також підкреслює її невмирущу привабливість. Опір ІНШОСТІ у Стокера відображає прагнення суспільства контролювати невідоме, але водночас визнає його невід'ємність.

2.3 Засоби репрезентації цих концептів

Засоби репрезентації концептів *FEAR* (СТРАХ) , *DEATH* (СМЕРТЬ), *IMMORTALITY* (БЕЗСМЕРТЯ), *POWER* (ВЛАДА) та *OTHERNESS* (ІНШІСТЬ) у прозі Брема Стокера формують складну художню систему, що поєднує наративні, символічні та стилістичні прийоми, глибоко вкорінені в естетиці готичної літератури. Ці засоби не лише розкривають зміст концептів, а й створюють атмосферу, яка занурює читача у світ тривоги, амбівалентності та метафізичних роздумів. [28 с, 416] Стекер використовує багатоголосі наративи, символічні образи, контрастні структури, фольклорні мотиви, психологічну деталізацію та атмосферні описи, щоб підкреслити багатшаровість цих концептів. Кожен із цих засобів відображає універсальні риси готичного жанру, але також резонує з соціокультурним контекстом кінця XIX століття, зокрема з тривогами щодо морального занепаду, наукових меж і міжкультурних зіткнень. Репрезентація концептів у Стокера є не лише літературним актом, а й способом осмислення епохальних напружень, що робить його прозу плідною для теоретичного аналізу. Таким чином, ці засоби створюють концептуальну тканину тексту, що дозволяє читачеві взаємодіяти з ідеями на емоційному, інтелектуальному та естетичному рівнях.

Багатоголосий наратив є одним із центральних засобів репрезентації концептів, що забезпечує множинність перспектив і підкреслює їхню амбівалентність. У готичній літературі використання різних оповідачів чи форм оповіді, таких як щоденники чи листи, створює ефект суб'єктивності, що змушує читача самостійно осмислювати природу *FEAR* (СТРАХ), *POWER* (ВЛАДА) чи *OTHERNESS* (ІНШІСТЬ). Цей прийом дозволяє зобразити *FEAR* (СТРАХ) як емоцію, що залежить від індивідуального досвіду, а *POWER* (ВЛАДА) – як силу, що набуває різних форм залежно від суб'єкта, який її застосовує. *OTHERNESS* (ІНШІСТЬ) через багатоголосий наратив постає як концепт, що інтерпретується

по-різному – від загрози до джерела зацікавлення. *DEATH (СМЕРТЬ)* і *IMMORTALITY (БЕЗСМЕРТЯ)* у такому контексті розкриваються як ідеї, що викликають як екзистенційний жах, так і філософські роздуми. [12 с, 87] У Стокера багатоголосий наратив підкреслює складність концептів, надаючи їм динамічності та відкритості для інтерпретацій, що є характерною рисою готичної естетики.

Символічні образи є потужним засобом, що дозволяє втілювати концепти через асоціативні та багатозначні елементи, які резонують із готичною традицією. У літературі цього жанру символи, такі як ізольовані простори, природні явища чи тілесні образи, несуть множинні значення, що сприяють розкриттю *FEAR (СТРАХ)*, *DEATH (СМЕРТЬ)*, *IMMORTALITY (БЕЗСМЕРТЯ)*, *POWER (ВЛАДА)* та *OTHERNESS (ІНШІСТЬ)*. Наприклад, образи темряви чи хаотичних пейзажів можуть символізувати *FEAR (СТРАХ)* і *OTHERNESS (ІНШІСТЬ)*, тоді як елементи, пов'язані з фізичною трансформацією, відображають *DEATH (СМЕРТЬ)* і *IMMORTALITY (БЕЗСМЕРТЯ)*, *POWER (ВЛАДА)* часто асоціюється із символами контролю чи домінування, такими як замкнені простори чи атрибути сили. У Стокера символізм створює атмосферу, що посилює емоційний вплив концептів, одночасно надаючи читачеві простір для власних інтерпретацій. Цей засіб відображає епохальні тривоги, пов'язані з межами людського пізнання, моралі та взаємодією із невідомим.

Контрастні структури слугують важливим засобом репрезентації, підкреслюючи напругу між концептами через протиставлення різних елементів. У готичній літературі контрасти між цивілізацією й архаїкою, розумом і ірраціональністю, життям і смертю створюють драматичну динаміку, що розкриває суть *FEAR (СТРАХ)*, *POWER (ВЛАДА)* та *OTHERNESS (ІНШІСТЬ)*. *FEAR (СТРАХ)* часто зображується як реакція на зіткнення з *OTHERNESS (ІНШІСТЬ)*, тоді як *POWER (ВЛАДА)* постає як спроба встановити порядок у хаотичному світі. *DEATH (СМЕРТЬ)* і

IMMORTALITY (БЕЗСМЕРТЯ) контрастують як межі людського існування, що викликають як жах, так і метафізичне захоплення. У Стокера контрастні структури підкреслюють амбівалентність концептів, показуючи їхню взаємозалежність і конфліктність. Цей засіб відображає суспільні напруження, пов'язані з протистоянням між традиційними цінностями та новими викликами, такими як наукові чи культурні трансформації, що робить його ключовим для концептуального аналізу. [29 с, 672]

Фольклорні мотиви є ще одним засобом, що збагачує репрезентацію концептів, надаючи їм архетипної глибини та універсальності. У готичній літературі звернення до народних переказів і міфів дозволяє пов'язати концепти з колективними уявленнями про надприродне, страх і владу. У Стокера фольклорні мотиви, пов'язані з міфологічними істотами чи прокльонами, підсилюють *OTHERNESS (ІНШІСТЬ)*, надаючи їй архаїчного виміру. *FEAR (СТРАХ)* і *DEATH (СМЕРТЬ)* через фольклорні образи набувають метафізичної сили, тоді як *POWER (ВЛАДА)* може асоціюватися з міфологічними символами домінування. *IMMORTALITY (БЕЗСМЕРТЯ)* у фольклорному контексті постає як трансгресивна ідея, що викликає як жах, так і прагнення. Цей засіб дозволяє Стокеру поєднувати універсальні людські страхи з сучасними для його епохи тривогами, створюючи концепти, що є водночас позачасовими й контекстуально зумовленими.

Психологічна деталізація є фінальним засобом, що дозволяє розкривати концепти через внутрішній світ суб'єктів, додаючи їм людського виміру. У готичній літературі акцент на психологічних станах, таких як тривога, вина чи одержимість, підсилює емоційний вплив концептів. У Стокера психологічна деталізація зображує *FEAR (СТРАХ)* як глибоко особистий досвід, що формується під впливом зовнішніх і внутрішніх загроз. *DEATH (СМЕРТЬ)* і *IMMORTALITY (БЕЗСМЕРТЯ)* розкриваються через екзистенційні роздуми, що стосуються меж людського буття. *POWER (ВЛАДА)* і *OTHERNESS (ІНШІСТЬ)* через психологічний

вимір постають як сили, що впливають на свідомість, викликаючи конфлікт між раціональним і ірраціональним. Цей засіб дозволяє Стокеру зробити концепти ближчими до читача, підкреслюючи їхню універсальність і резонанс із психологічними реаліями епохи, зокрема з інтересом до підсвідомого та внутрішніх конфліктів.

РОЗДІЛ 3. СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Цифровий і технологічний прогрес суттєво змінює способи навчання. Посібники хоч і використовувались в усі часи, але зараз сучасність вимагає оновлення цього процесу і переведення в онлайн формат. В сучасних умовах цифровізації освіти електронні навчальні ресурси відіграють дедалі важливішу роль у формуванні самостійності студентів, розвитку їхньої аналітичної та творчої компетентності. Особливо це актуально для філологічних спеціальностей, де важливо не лише засвоїти теоретичний матеріал, а й навчитися критично аналізувати тексти, виявляти авторські стратегії, концепти та культурні коди. Тому створення електронного посібника, присвяченого вивченню концептосфери роману Брема Стокера «Дракула», є логічним і перспективним етапом у поєднанні теоретичного аналізу з інноваційними формами навчання.

Електронний посібник розроблено як багаторівневий навчальний ресурс, орієнтований на студентів–філологів, які мають базову підготовку в галузі літературознавства. Його зміст відповідає структурі теоретичних положень дипломної роботи і спрямований на практичне опанування теми «Особливості репрезентації художньої концептосфери в романі “Дракула”». Посібник містить теоретичний блок, розділи для самостійної роботи, інтерактивні тести, приклади аналізу концептів, які допомагають закріпити засвоєне і розвинути аналітичне мислення.

Платформою для створення посібника обрано Google Sites – безкоштовний і зручний інструмент, що дає змогу створювати сучасні навчальні середовища без потреби в глибоких знаннях програмування. Ця

платформа – є вибором багатьох людей, які оцінюють зручність, легкість і функціональність. _ Посібник має інтуїтивно зрозумілу навігацію, чітку структуру та адаптований під мобільні пристрої інтерфейс. Головна сторінка посібника містить короткий вступ і пояснення мети ресурсу. Далі представлені розділи: «Теоретичні основи», «Художня концептосфера Дракули», «Аналіз концептів», «Глосарій» та «Тестування»

Теоретичний блок подано у вигляді коротких модулів з поясненням ключових понять: «концепт», «концептосфера», *FEAR (СТРАХ)*, *DEATH (СМЕРТЬ)*, *IMMORTALITY (БЕЗСМЕРТЯ)*, *POWER (ВЛАДА)*, *OTHERNESS (ІНШІСТЬ)*. До кожного модуля додається різноманітний матеріал з роману «Дракула», що ілюструє прояв відповідного концепту. Це дозволяє студентів не лише ознайомитися з поняттями, а й одразу побачити їх застосування в художньому тексті.

Важливою складовою посібника є система самоперевірки знань. Тестові завдання створено у формі Google Forms і вбудовано на окрему сторінку сайту. Запитання охоплюють теоретичні та практичні аспекти, варіюються за рівнем складності – від розпізнавання поняття до визначення концептуального змісту уривку. Наприклад: «Оберіть правильне визначення концепту *IMMORTALITY (БЕЗСМЕРТЯ)* у контексті роману», або: «Який концепт найяскравіше репрезентовано в наступному епізоді?».

Для студентів-філологів важливим є не лише розуміння змісту концептів, а й уміння інтерпретувати їх у ширшому культурному контексті. Саме тому у посібнику присутні аналітичні матеріали щодо вікторіанської доби, її страхів, соціальних обмежень, уявлень про “інше”. Це дозволяє глибше зрозуміти, як і чому ті чи інші концепти набули актуальності в романі Стокера і як вони співвідносяться з реаліями епохи.

Окрему увагу приділено гнучкості посібника – він може бути використаний як у синхронному (під час занять), так і в асинхронному (позаурочному) режимі. Посібник дозволяє студентам проходити матеріал

у зручному для них темпі, повертаючись до складних фрагментів, переглядаючи пояснення або повторно проходячи тести.

Також, важливим розділом для ефективного навчання і розуміння матеріалу є глосарій термінів, який допоможе добре орієнтуватися в матеріалі і розуміти основні поняття.

Важливим результатом впровадження цього посібника є формування у студентів навичок самостійного навчання, здатності мислити аналітично, інтерпретувати художній текст з урахуванням концептуального підходу. У сучасній освітній парадигмі, де акцент робиться на компетентнісний підхід, такі ресурси стають ефективним інструментом формування академічної грамотності.

Розроблений електронний посібник демонструє, що поєднання класичної літературознавчої традиції з новітніми цифровими технологіями створює нові можливості для вивчення складних літературних явищ. Він слугує прикладом того, як тема, що здається суто академічною, може бути адаптована до потреб студентів і подана у цікавій, інтерактивній та доступній формі. Таким чином, досвід створення такого ресурсу може бути поширений і на інші теми в курсах зарубіжної літератури, культурології та філософії мистецтва.

3.1. Принципи розробки електронних навчальних посібників

В умовах сьогодення інформатизації освіти та поширення дистанційного навчання електронні посібники та різноманітні веб-матеріали стають невід'ємною частиною освітнього процесу. Вони забезпечують гнучкість, доступність, інтерактивність і здатні задовольнити потреби студентів різного рівня підготовки. Розробка таких ресурсів

вимагає дотримання низки педагогічних і методичних принципів, які спрямовані на досягнення максимальної ефективності у навчанні.

Найперша і найголовніша справа у створенні посібника є визначення, так би мовити, цільової аудиторії для якої саме і створюється посібник. Тож після визначення для кого ми створюємо навчальні матеріали, ми вже маємо чітке уявлення і розуміння про основну мету і завдання навчального посібника.

Насамперед, слід дотримуватись принципу науковості. Це означає, що всі подані матеріали повинні мати чітке наукове підґрунтя, ґрунтуватися на сучасних дослідженнях, відповідати академічним вимогам і бути актуальними. У контексті філологічних дисциплін особливо важливо використовувати достовірні літературознавчі джерела, точні дефініції, авторитетні підходи до аналізу художнього тексту.

Принцип доступності передбачає створення такого контенту, який буде зрозумілим для студентів відповідного рівня підготовки. Це стосується як мови викладу (вона має бути чіткою, без надмірної термінологізації), так і структури самого посібника – логічно побудованої, модульної, з можливістю самостійного навігаційного переходу між темами.

Також не менш важливою є також відповідність принципу інтерактивності. Електронний посібник має включати різноманітні форми взаємодії користувача з матеріалом: інтерактивні тести, завдання, візуалізацію, гіперпосилання, аудіо– та відеофрагменти. У контексті вивчення художньої концептосфери це дозволяє створити багатовимірний досвід аналізу тексту, де студент може не лише читати, а й бачити, чути, інтерпретувати.

Одним із ключових принципів також є гнучкість. Електронний ресурс повинен бути придатним як для самостійної роботи студента, так і для використання під час занять. Матеріали мають бути структуровані так,

щоб викладач міг легко адаптувати їх до конкретної теми або аудиторії, а студент – мати можливість опрацьовувати контент у власному темпі.

Не менш важливим є принцип варіативності. Електронний посібник має пропонувати студенту завдання різного рівня складності, форми роботи, підходи до аналізу. Це дозволяє враховувати індивідуальні особливості кожного студента, а також створює умови для розвитку критичного та аналітичного мислення.

Усі ці принципи були враховані під час розробки електронного посібника, присвяченого вивченню концептосфери роману Б. Стокера «Дракула». Його структура, змістове наповнення, формат подання матеріалу й система завдань спрямовані на реалізацію саме цих підходів у навчальному процесі.

3.2. Структура посібника

Електронний посібник для самостійного вивчення концептосфери роману Б. Стокера «Дракула» має послідовну для вивчення структуру, яка передбачає у собі таке з послідовне засвоєння та закріплення вивченого матеріалу. Наповнення електронного цифрового посібника містить в собі матеріал у вигляді окремих тематичних блоків, які в свою чергу також поділені на окремі підпункти. Теми цих блоків також мають у собі як теоретичний, так і практичний аспект. Структура посібника спрямована на поступовий розвиток умінь студентів: від ознайомлення з базовими поняттями, які є основними для розуміння матеріалу тексту до самостійного аналізу художнього тексту та перевірки знань.

Основні розділи посібника:

Вступ. Найперша вступна сторінка посібника, яка містить в собі короткий огляд змісту тексту, для швидкого ознайомлення з матеріалом.

Такое вступ має в собі визначення його мети та завдань, рекомендації щодо ефективного використання. Окрім цього, подані рекомендації щодо порядку вивчення матеріалу і систематизації знань. Для введення в контекст теми подано відео–трейлер українською мовою до фільму “Дракула”. Це допоможе легше користуватися посібникомі краще поринути у матеріал.

Теоретичний блок. Теоретичний блок у свою чергу містить три підблоки зі своїм конкретним наповненням. Підблок під назвою “Теоретичні основи містить в собі вступний матеріал до розділу і опис того чому він присвячений. Підблок під назвою художня концептосфера містить собі теоретичний матеріал у вигляді тексту з пунктами і коротко описаним змістом сторінки для швидкого повторення і закріплення вивченого зі сторінки матеріалу. Також, для візуалізації уявлення про структуру концепту, зокрема візуалізація для роману “Дракула” у формі багатощарового кола. Яке представляє структуру концепту яка має в собі ядро, приаєрну зону, тощо. Підблок під назвою “Методи дослідження концептосфери” має в собі більш детальний опис методів дослідження концептів і короткий підсумовуючий опис.

Літературний і культурний блок. Це дуже насичений інформацією блок тож він поділений на два окремих значущих блока : Художня концептосфера роману «Дракула» Брема Стокера і Аналіз концептів. Ці два блоки також в свою чергу мають свої підблоки з інформацією. Блок аналіз концептів має 4 підблоки для представлення кожного концепту а також п'ятий підлок з взаємодіями концептів. Перші чотири підблоки з окремими концептами додаєтково містять в собі картинки_ візуалізації концептів, а також містять в собі таблиці з типологією. Підблок взаємодії, окрім тексту містить в собі порівняльну талицю концептів. Блок художня концептосфера роману «Дракула» Брема Стокера містить в собі такі підблоки : Значення творчості Б. Стокера(його вплив і внесок), історія

формування готичної літератури(важливий напрям літератури з його класичними рисами) й особливості готичної літератури як контекст для дослідження концептів.

Блок Глосарію був розроблений для кращого розуміння матеріалу щоб уникнути проблеми з маловідомими словами для студентів у створений особливий блок з поясненнями термінів, які важливі для аналізу концептів і концептосфери. Цей блок значно полегшує індивідуальне навчання студента, який має самостійно аналізувати та розумітися на матеріалі без зайвої допомоги. В свою чергу, глосарій містить в собі такі поняття, як концепт, концептосфера, готична література та інші терміни.

Тестування знань: інтерактивні завдання. Цей розділ реалізований на базі Google Forms і містить тести різної складності: від тестів з одним варіантом відповіді до мультитестів. Тести включають в себе питання про основні концепти твору, питання про готичну літературу і теоретичні питання щодо концептосфери. Відкритих відповідей з запитаннями, що потребують вписаної особистої відповіді немає, адже це може призупиняти процес самоаналізу помилок. Перевага тільки тестових завдань полягає в тому, що для студента йде швидкий зворотній зв'язок з оцінкою знань, тобто аналіз правильних відповідей і помилок. Студент може одразу перевірити результат, побачити правильні відповіді та рекомендації щодо вивчення слабких місць. А наявність в свою чергу відкритих питань пригальмовує процес самостійного навчання, через те, що треба буде додаткова допомога викладача.

Така структура посібника є найбільш ефективною для впровадження його у навчання. Адже Завдяки такій структурі посібник виконує подвійну функцію: він є і навчальним ресурсом для засвоєння матеріалу, через різні основні, так як текст посібника , так і допоміжні ,такі як відео, схеми і таблиці матеріали. І є практичним інструментом для формування вмінь

аналізу художнього тексту крізь призму концептуального підходу з зворотнім зв'язком для самого студента.

3.3. Технічні аспекти створення посібника: вибір платформи та інструментів

Першою справою для створення свого індивідуального посібника для самостійної роботи студентів з роботи є визначення місця і способу створення. Найлегшим і найоптимальнішим варіантом є створення сайту на платформі Google Sites, Ця платформа є багатофункціональною, але в той же час і простою. Всі функції є зрозумілими для простого користувача на інтуїтивному рівні. Цей сервіс, завдяки своєму зручному функціоналу, дозволяє створити повноцінний навчальний посібник для студентів з вбудованим у нього різноманітних матеріалів, таких як: фото, відео, посилання і тестів зі зворотнім зв'язком.

Однією з основних переваг Google Sites є те, що він не потребує глибоких знань у сфері веброзробки та не потребує багато знань у написанні кодів для сайтів з нуля. Все потрібне є у самій платформі. Для створення можна обрати за бажанням або готові шаблони–проекти або використати пустий шаблон. Така система дозволяє створити повноцінний якісний матеріал за відносно короткий час і без особливих навичок у програмуванні. Крім того, Google Sites забезпечує повну сумісність із іншими сервісами Google, які використовуються для навчання студентів всього світу. Наприклад, до сайту можна додавати YouTube відео, Google test тощо. Тож це дозволяє наповнювати сайт інтерактивними матеріалами без потреби в додаткових інструментах. Тобто можна вкладати будь які посилання і файли за потреби, що є дуже корисним для студентів, що вивчають тему самостійно.

Впровадження Google Forms відіграє ключову роль у створенні інтерактивних тестів і завдань для самоперевірки. Це важливо, адже студенти можуть виконувати тести прямо на сторінках посібника, а результати автоматично надходять на електронну пошту викладача, а сам студент може одразу побачити свої бали і проаналізувати закріплення вивченого матеріалу на даний момент. Це значно полегшує процес вивчення теми для студента, який займається цим самостійно і дозволяє одразу виявити можливі наявні проблеми в засвоєнні матеріалу або їх відсутності. Завдяки вбудованому одразу в посібник онлайн-тесту, викладач також має можливість швидко і легко відслідковувати відсоток знань студентів.

Для оформлення теоретичного матеріалу використано Google Docs у вбудованому вигляді, що дає змогу читати текст безпосередньо на сайті, а також зберігати його в особистому акаунті. Презентації, створені в Google Slides, застосовуються для візуалізації складних понять (наприклад, структури концептосфери), а YouTube-відео – для пояснення контексту, інтерв'ю з дослідниками, уривків екранізацій роману.

Крім того, Google Sites має ще одну велику перевагу для студентів що користуються посібником. Ця платформа забезпечує адаптивність сайту до різних пристроїв, що є дуже важливим в наш непростий наразі час. Посібник однаково добре виглядає як на комп'ютері, так і на смартфоні чи планшеті, що надзвичайно зручно для сучасних студентів, які часто навчаються «на ходу». Також, це вкрай актуально у час коли є постійна потреба йти до укриття від вибухів та тривог, або виявляється необхідність покидати свою домівку.

Окремо варто відзначити можливість спільного редагування. Це дозволяє викладачам залучати колег до створення і вдосконалення ресурсу, а також залучати самих студентів – наприклад, для наповнення розділу з творчими роботами, рецензіями чи власними есе. Такий підхід формує не

лише індивідуальну освітню траєкторію, а й спільноту навколо тексту та теми. Такий підхід дозволяє підтримувати інтерес до теми студентів та веде до створення спільного неповторного продукту.

3.4. Впровадження електронного посібника В навчальний процес

Інтеграція електронного посібника в навчальний процес здійснюється на основі принципів змішаного навчання та активного залучення студентів до пізнавальної діяльності. Завдяки багатофункціональності та доступності Google Sites, ресурс може використовуватися як у межах аудиторних занять, так і для самостійного опрацювання матеріалу поза межами класу.

Під час аудиторної роботи електронний посібник слугує основою для пояснення нових тем, демонстрації прикладів аналізу концептів, виконання завдань у режимі реального часу. Викладач може використовувати презентації, вбудовані у сайт, або проводити тестування за допомогою інтерактивних форм. Наприклад, під час семінару з теми «Концепт страху у готичній літературі» студенти можуть спільно проаналізувати запропонований фрагмент тексту, після чого пройти тест одразу на занятті й миттєво обговорити результати.

У позааудиторному форматі посібник функціонує як платформа для самостійного навчання. Студенти мають можливість обирати зручний час для опрацювання матеріалів, проходження тестів, виконання практичних завдань. Завдяки інтерактивності та гнучкій структурі посібника вони не обмежені чіткою послідовністю. Тобто студенти можуть самі формувати свій план вивчення теми, повертатися до складних фрагментів за власним вибором, працювати з теоретичними й тестовими завданнями у власному темпі.

Ще одним способом впровадження цього або іншого електронного посібника на платформі Google Sites є вже те, що зазначено вище. Це можливість студентів додавати власну інформацію до посібника. Ця функція може стати як домашнім завданням для студентів, для розширення додаткових знань з теми, так і стати додатковим завданням для студентів, які мають бажання отримати додаткові бали. Таке завдання є складовою частиною системи мотивування студентів до новою інформації і навчання до пошуку нових шляхів отримання інформації та матеріалів з потрібної теми.

Можливість використання ресурсу для оцінювання знань заслуговує на окрему увагу. Завдяки тестам у Google Forms викладач може оперативно отримувати результати, бачити рівень засвоєння матеріалу кожним студентом, аналізувати типові помилки, надавати індивідуальні рекомендації. Це дозволяє персоналізувати навчальний процес, надавати підтримку тим, хто її потребує, і підвищувати загальний рівень ефективності засвоєння знань.

Окрім викладання літератури, електронний посібник може бути використаний у суміжних курсах – таких як стилістика, історія зарубіжної літератури, аналіз художнього тексту, інтерпретація образів, культурологія. Це дає змогу залучати один і той самий ресурс до міждисциплінарного навчання, збагачуючи його новими сенсами.

Таким чином, електронний посібник стає не лише зручним інструментом для навчання, а й потужною платформою для формування цілісного, глибокого, аналітичного підходу до вивчення художнього тексту з опорою на концептуальний аналіз.

ВИСНОВКИ

Перед початком роботи над роботою було багато цілей, тому перед дослідженням було поставлено заздалегідь поставлено головну мету: створити електронний посібник для самостійної роботи студентів та одним з головних завдань було проаналізувати концептуальну художність роману Брема Стокера «Дракула». У творі поєднано когнітивно–лінгвістичний та культурологічний підходи, що дозволило зрозуміти основні концепти твору та їх роль у побудові художнього світу.

У першому розділі розглядаються теоретичні основи дослідження концептосфери, поняття концепту та концептосфери та способи їх представлення в художніх текстах. Готична література, як жанр творчості, що має вирішальне значення для тлумачення терміну, оскільки такі поняття, як подвійність, надприродність, виклик моральним нормам, страх прогресу та ризик втрати ідентичності домінують у цьому терміні.

Другий розділ присвячено безпосередньому аналізу художнього концептуального поля «Дракули». Виділяють п'ять ключових понять – *FEAR* (СТРАХ), *DEATH* (СМЕРТЬ та *IMMORTALITY* (БЕЗСМЕРТЯ) *POWER* (ВЛАДА), *OTHERNESS* (ІНШІСТЬ). Їх репрезентація відбувається за допомогою різноманітних лінгвістичних, стилістичних і символічних прийомів: від лексичних одиниць і фразеологізмів до образів, символів, архетипів і фольклорних тропів. Концепція *FEAR* (СТРАХУ) заснована на

готичному дискурсі, що відображає емоційний стан персонажа та атмосферу загрози. Концепції *DEATH* (СМЕРТЬ) та *IMMORTALITY* (БЕЗСМЕРТЯ) відображають вікторіанську турботу про тіло, душу та загробне життя. *POWER* (ВЛАДА) постає як багатозначне поняття: вона з'являється в надприродній, психологічній, соціальній, гендерній та імперській формах, відображаючи боротьбу між контролем і хаосом. Концепція ІНШОСТІ дозволяє проаналізувати ставлення до «іншого» – расового, культурного, гендерного чи метафізично відмінного, що є загрозою британській ідентичності, але водночас викликає почуття захоплення. Усі ці концепти складають художній концептуальний об'єкт твору, який пропонує складну модель світу з притаманною напругою між світлом і темрявою, добром і злом, знанням і містикою.

Особливу увагу приділено засобам репрезентації понять, найважливішими з яких є поліфонічні наративи, символіка, контрастні структури, фольклорні мотиви та психологічні деталі. Саме вони створюють глибину готичного тексту, занурюючи читача в емоційно–естетичний вимір, де поняття функціонують не лише як елементи значення, а й як елементи досвіду. Репрезентація понять у романі динамічна, багатозначна, відкрита для інтерпретації, що відповідає природі готичного жанру

Таким чином, у результаті виконаної роботи було досягнуто поставлену мету: поєднано теоретичне дослідження художньої концептосфери з практичним ресурсом для студентів. Це підтверджує доцільність використання електронних ресурсів у філологічній освіті та відкриває нові перспективи для вивчення літератури з позицій когнітивної й культурологічної методології.

Розроблений посібник може бути різносторонньо застосований у навчанні. Матеріали з посібника можна використовувати на заняттях із зарубіжної літератури, насамперед. Адже інформація стосується

художнього твору зарубіжного походження, від ірландського письменника. Тобто, посібник є чудовим доповненням до основних матеріалів щодо вивчення теми готичної літератури, теми городок і страху, а також є чудовим доповненням до теми сучасної масової літератури. Чудовою перевагою є можливість подальшого розвитку шляхом доповнення новою інформації від студентів та викладачів з додаванням, як і інших мультимедіа матеріалів, так і нової інформації і поєднання з іншими творами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Adrees, M.; Paliwal, A. K. Evolution and Place of Gothic Fiction in Modern Society // *International Journal of Creative Research Thoughts*. – 2023. – Vol. 11, Issue 8. – P. 979–983. – URL вказати.
2. An Analysis on Dracula from Cultural Perspective // *SemanticScholar*. – Режим доступу: <https://pdfs.semanticscholar.org/b181/1de1da6af4f2986735c33f548e368fd13d02.pdf>
3. Bram Stoker – Biography // *Encyclopædia Britannica*. – Режим доступу: <https://www.britannica.com/biography/Bram-Stoker>
4. Bram Stoker. Biography and Background // *Victorian Web*. – Режим доступу: <https://victorianweb.org/authors/stoker/bio.html>
5. Bram Stoker's Dracula. Site Archive // *Wayback Machine*. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20080306050040/http://www.stoker-dracula.org/>
6. Bram Stoker's Dracula: A Century of Publication and Critical Response [Електрон. ресурс] // *Academia.edu*. – Режим доступу: <https://www.academia.edu/25302311/>
7. Bram Stoker's Storytelling in Dracula [Електрон. ресурс] // *Theses.cz*. – Режим доступу: <https://theses.cz/id/by3muf/>

8. Carroll, N. The Philosophy of Horror, or Paradoxes of the Heart. – New York : Routledge, 1990. – 263 p. – P. 15–16.
9. Dracula and the Threat of the Other // *Denison Digital Commons*. – Режим доступа: <https://digitalcommons.denison.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1132>
10. Dracula by Bram Stoker: Character Analysis & Quotes // *Study.com*. – Режим доступа: <https://study.com/academy/lesson/dracula-by-bram-stoker-character-analysis-description-quotes.html>
11. Dracula: Famous Quotes Explained // *SparkNotes*. – Режим доступа: <https://www.sparknotes.com/lit/dracula/quotes/>
12. Dracula: *FEAR (СТРАХ)* s and Anxieties in the Victorian Society // *CORE.ac.uk*. – Режим доступа: <https://core.ac.uk/download/pdf/197867991.pdf>
13. Dracula: Life, *DEATH (СМЕРТЬ)* and the Un-dead // *LitCharts*. – Режим доступа: <https://www.litcharts.com/lit/dracula/themes/life-death-and-the-un-dead>
14. Eighteen-Bisang, R.; Miller, E. Bram Stoker's Notes for Dracula: A Facsimile Edition. – Jefferson : McFarland & Co. Pub., 2008. – 342 p. – ISBN 978-0-7864-5186-9.
15. *FEAR (СТРАХ)* and Desire in Dracula: Teaching Stoker's Dracula Through Inquiry // *aroundtheworldwithmrsc.com*. – Режим доступа: <https://aroundtheworldwithmrsc.com/2025/02/17/fear-and-desire-in-dracula-teaching-stokers-dracula-through-inquiry/>
16. Halberstam, J. Technologies of Monstrosity: Bram Stoker's Dracula. – Режим доступа: https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/journeys.dartmouth.edu/.../Halberstam_Technologies_Monstrosity_Dracula_1993.pdf
17. *IMMORTALITY (БЕЗСМЕРТЯ)* in Bram Stoker's Dracula // *IPL.org*. – Режим доступа: <https://www.ipl.org/essay/Immortality-In-Bram-Stokers-Dracula-PJ4YZ9E2AG>

18. Keogh, C. W. The Critics' Count: Revisions of Dracula and the Postcolonial Irish Gothic // *Cambridge Journal of Postcolonial Literary Inquiry*. – 2014. – Vol. 1, № 2. – P. 189–206. – DOI: 10.1017/pli.2014.8.
19. Killeen, J. Bram Stoker. Trinity Writers. – Dublin : Trinity College, 2015. – Режим доступу: <https://www.tcd.ie/trinitywriters/assets/pdf/Bram%20Stoker%20December%202015.pdf>
20. Miller, E. Bram Stoker's Working Papers for Dracula / E. Miller (ed.) // *Dictionary of Literary Biography, Vol. 304: Bram Stoker's Dracula, A Documentary Volume*. – Farmington Hills : Thomson Gale, 2005. – P. 3–25. – ISBN 078766841–9.
21. Miller, E. Dracula: Sense and Nonsense. – 2nd ed. – Westcliff-on-Sea : Desert Island Books, 2006. – 256 p. – ISBN 9781905328154.
22. On *FEAR* (СТРАХ) in Bram Stoker's Dracula // *The Quill*. – Режим доступу: <https://www.thequill.ca/features/2020/10/27/on-fear-in-bram-stokers-dracula>
23. Senf, C. A. (duplicate item – вже в п. 41)
24. Senf, C. A. Dracula: Stoker's Response to the New Woman // *Dracula and the Gothic in Literature, Pop Culture and the Arts*. – Brill, 2015. – URL вказати.
25. Stoker, B. Dracula: A Centennial Edition / B. Stoker. – New York : Signet Classics, 2007. – 416 p. – ISBN 978–0–451–53066–0.
26. Stoker, B. Official Stoker–Dracula Website [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20080306050040/http://www.stoker-dracula.org/>
27. Stoker, B. The Free Library [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://stoker.thefreelibrary.com>

28. Stoker, B. *The New Annotated Dracula* / B. Stoker; ed. L. S. Klinger. – New York : W. W. Norton & Co., 2008. – 672 p. – ISBN 978–0–393–06450–6.
29. The Malady of Immortality: Bram Stoker's *Dracula* // *Slugmag.com*. – Режим доступу: <https://www.slugmag.com/slugmag/the-malady-of-immortality-bram-stokers-dracula/>
30. The Theme of *FEAR* (СТРАХ) in *Dracula* // *Cram.com*. – Режим доступу: <https://www.cram.com/essay/The-Theme-Of-Fear-In-Dracula/PJH6XWYWP6>
31. Абелева, І. Ю. Механізми комунікативної мови : навч.–моногр. посібник / І. Ю. Абелева ; підгот. до вид. і ред. В. І. Селиверстова. – М. : Парадигма, 2012. – 288 с. – (Спеціальна корекційна педагогіка).
32. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. – 2022. – Вип. 50. – С. 105–110. – Режим доступу: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/50_2022/25.pdf
33. Анісімова, Л. *American Literature: Genre Studies* / Л. Анісімова. – К. : КУБГ, 2023. – Режим доступу: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44588/>
34. Анненкова, О. С. Зарубіжна література ХІХ століття: європейська реалістична проза 1830–1880-х років / О. С. Анненкова. – Київ : Знання України, 2006. – 436 с.
35. Бабелюк, О. А. Стилiстичнi засоби i прийоми крiзь призму лiнгвосинергетики / О. А. Бабелюк // *Вiсник КНЛУ. Сер. Фiлологiя*. – 2011. – Т. 14, № 1. – С. 7–17.
36. Білоус, О. Ю. Архетипи готичного роману (семіотичний аналіз) / О. Ю. Білоус // *Американська література на рубежі ХХ–ХХІ ст. : матеріали II Міжнар. конф. з літератури США, Київ, 24–26 вер. 2002 р.* – Київ : Ін-т міжнародних відносин, 2004. – С. 191–203.

37. Бровко, О. Посібник з художньої інтерпретації тексту / О.Бровко. – К. : УН-т імені Б. Грінченка, 2013. – Режим доступу: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5523/>
38. Воробйова. О. П. Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки // *Вісник КНЛУ. Сер. Філологія.* – 2011. – Вип. 14.
39. Гаврилук, М. В. Матеріали кафедри германської філології та перекладознавства // *Хмельницький нац. ун-т. Факультет міжнар. відносин і права.* – 2022.
40. Гаврилук.М.В. // Хмельницький національний університет. – вже описано в п. 10; дублікат.
41. Газуда О. М., Концепт як ментальне утворення у когнітивній лінгвістиці. // *Вісник Міжнар. гуманіт. ун-ту. Сер. Філологія.* – 2018.
42. Газуда. О. М. Концепт як ментальне утворення у когнітивній лінгвістиці // *Наук. вісник Міжнар. гуманіт. ун-ту. Сер. Філологія.* – 2018.
43. Голик, С. В. (без назви) // *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Сер. Філологія.* – 2020. – Т. 31 (70). – № 3.
44. Гордієнко, А. Готичні мотиви в українській прозі // *Збірник наук. праць ЗНУ.* – Режим доступу: <https://dspace.znu.edu.ua/bitstream/12345/9654/1/Gordienko.pdf>
45. Качуровський, І. Готична література та її жанри / І.Качуровський // *Сучасність.* – 2002. – № 5. – С. 59–68.
46. Коломієць, І. І. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії : словник–довідник філолога / І. І. Коломієць. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. – 202 с.
47. Ксенія Тараненко, Н. Голікова. Стаття // *Дніпровський нац. ун-т імені О. Гончара.* – 2022.
48. Кушнірова Т. Мотив як літературна категорія: ознаки і типологія Т. Кушнірова // *Вісник Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка* (34) С.3–11.

49. Линвар, О. Лінгвостилістичний аналіз художнього тексту / О.Линвар // *Гуманіт. освіта в техн. вищих закладах*. – 2015. – № 32. – С. 59–71.
50. Літяга, В. В. Поняття «концепт» у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень // *Вісник КНУ імені Т. Шевченка. Сер. Іноземна філологія*.
51. Матвієнко, О. В. Традиції готики в англійській літературі ХІХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04 / О. В. Матвієнко ; Львів. нац. ун-т І. Франка. – Львів, 2000. – 21 с.
52. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії. : словник–довідник філолога / І. І. Коломієць. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. – 202 с.
53. Пархоменко, Н. О. Матеріали кафедри // *Київський політехнічний ін-тет ім. І. Сікорського*. – 2019.
54. Петренко, Л. О. Поняття концепт та концептуальний аналіз художнього тексту. – місце вид. і дата невідомі.
55. Рудюк, Т. В. Концептосфера як об'єкт дослідження Концептосфера як об'єкт дослідження сучасного мовознавства / Т. В. Рудюк // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*.
56. Саїк, А. В. Аналіз концепту «мати» в романі Любові Голоти «Епізодична пам'ять» // *Вчені записки ТНУ ім. В. Вернадського. Сер. Філологія. Соц. комунікації*. – 2020.
57. Сізова, К. Готичний роман у літературі постмодернізму: традиційне й новаторське / К. Сізова // *Гуманіт. освіта в техн. вищих закладах*. – 2013. – № 28. – С. 254–269.
58. Словник української мови : у 11 т. – Київ : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1–11.

59. Собора, Ю. Поняття «концепт» та проблеми його порівняльного аналізу у фольклористиці // Народознавчі зошити. 2021. № 1 (157). С. [41–44].
60. Стокер, Б. Дракула : роман / пер. з англ. В. Горбатька. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. – 432 с.
61. Стокер, Б. Дракула : роман / пер. з англ. Е. Євтушенко. – Київ : Знання, 2018. – 478 с.
62. Стокер, Б. Дракула : роман / пер. з англ. Л. Ю. Скальська. – Львів : Панорама, 2002. – 280 с.
63. Трофіменко, А. В. Концепт та концептосфера в сучасній англomовній лінгвістиці. /. – місце вид. і дата невідомі.
64. Філол. науки. Вісник ТНУ. «Концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці. // – 2020.
65. Шульженко, К. А. Концептосфера у творах британського автора Річарда Османа // *Науковий вісник Чернівецького ун-ту*. – 2024.

Додатки

Додаток А. Інтерактивні матеріали до дипломної роботи
[Електронний ресурс] Google Sites. Режим
доступу: <https://sites.google.com/d/1nXXs1W6AeeWAyWMDTLYu2otPKwOoEUYm/p/1j6x7miG80hohP7AI8eCN4qzr6dor0zo6/edit>